

PP. 1-133 5 (792)

(Retrospect, custom,
Mohlabe's people)

AUG 16 1947

44 pp £ 3-17-0

ind.

25-7-1947

H. M. Mohlabe
A/3/8/82
Bethany Mission
P. O. Drichardtstal

Peeletšō, lenyatō. Typed

Peeletšō, mosoxana o bolēla le mosetsana, byale ke moka ba kwana, xore ke nnete ba kwane, mosetsana o swanetšē xo nthšā le seta a fa lesoxana le soxana le tona la nthšā sekhulumut ho la fa mothepa.

Byale ke moka lesoxana le swanetšē xo batsā batswadi ba lona taba e, byale batswadi ba tla xopola bophelō bya batswadi ba monyana, ke ba kwana nabyō, a wa ba dumēla. Ke moka ba tla roma sebaka xa batswadi ba monyana le bōna ba swanetšē xoxopola bophelō bya batswadi ba mosoxana.

Ke xore kxopolo e we ba e xopolaxo ke

C' wa u May?
 B' wa u do e us
 B' wa u i? 2 wa u e b' k' u e b' u?

792

K:

82

2

metkwa koba bolai, fêla bolai a babo
 xopole ka maatla ka baka laxore mo-
 tho yo mongwê le yo mongwê ke mola
 Mokho yo we ba moromêlaxo ba mo-
 roma ka pudi, ya xoya xokwa xe di-
 taba dilukile, xe dilukile ke moka ba
 a moxêla pudi.

Byale ke xore ka yona pudi e we o
 beele^{v. v.}kikê, yo mongwê le yo mongwê o
 swanetsê xo tseba xore mosadi yo ke
 wa mokête, kudu a se mosadi ke m-
 oklabo, ka xobane e se anyale.

Kudu kudu basadi ba kxale e be ba sa
 firiwi ke masoxana, a wa ke batsw-
 adi, le xona batswadi ebe ba fereaba
 tswadi ba mothepa, byale xe bôna ba
 kwane ke moka monyana o tla noma-
 kala xe a e kwa bare, yola ke monna
 waxalo, le mosoxana xe bare yola ke mo-

792

K34/82

103

dinaxo le diponto tšē nne le sehlanosa
mašelenq, a wa banthša dilō tšēwe ba
fa Mongale.

Byale Mongale are a wa tšē medibō-
ne, byale ke nyaka bo mammalane ka
xobane Kxomo tšē pedi ebe ele diphōlo
byale tšē pedi ele ditšadi, xopola xore
ke Kxole mola a tšwaxo, ka xobane pōō
eile xa malome a xaxwe le ngwana
a sexōna.

Byale Kxomo e ngwê baile bare ena
le manamane a mararō, byale e ng
wê bare ke a mabedi, fêla eile ya
bolaya ke xofolotsū, a wa banthša
ba bafa, byale bōna xohladiša xaxwa
loka Mongale okloxa a xapa dikxomo
tšē phethaxo monwana ka otee.

Byale xe Mongale a xapa dilō tšaxax-
we, ke moka kowa bašala ba bolaya

792

K34/82

4

wi tšela tharō. Byale taba e a
 ba ediri ka xone baxa Malome waka-
 xwe ona le ngwana, wa ngwane-
 nyana, a wa lexe a sena ngwana ke
 molaō. Modimo o tla noba wa ba
 e reya ba ba lengwana wa moseša-
 na, ke moka motloxolo a ya a tšea.
Byale ka baxa Pōpēla bana ba Matlwane
ngwana Mešumu. Mokxêkolo yo Ma-
 tsopha oile a tšea mosadi ka Malome
 axaxwe Motsētš'i, byale Matsopha a
 hwa kwa šala mosadi, ka moraxo m-
 maxwe matsopha a hwa, byale, Mova-
 tho wa Matsopha Motsētš'i a tšea
 ditswana tša Mohu, a diiša xama-
 lone axaxwe, ka Kxomo.
 A wa baxa Malome axaxwe a diamo-
 xēla, a hlaba Kxomo a ja, e le xone ka
 mowe lapeng la mosadi yo we xaxone

792

K34/82

5

ngwana, mosadi ke moopa, ka morako
ba isa pōō, a wa le yōna ba hlaba ba
ja, leina la mosadi yo wa mooper
ke Motsatsi; ngwana Mohlabe.

Byale ka xoriale, dikxomo tšewe tša m-
chu diswanetshe xore diē xaxabo mohu,
bona bakla tšea mosadi ka tšona, ke
moka mosadi o flatla a bēlēxa, mosadi
ke moka Motsatsi o klaya a tšea.

Ba beeletšitše, xa xona mokho yo a
ka yako a tšena ka mowe lapeng lewe
pele xaxore xo kle xo tšene, Motsatsi
mot Motloxo wa bōna. Modivō o
diviwa ka kobane, mosadi yo motša-
tši yo we a xo tšeiwa ka dikxomo tša
xo tšwa Matwane, a ka a ba lenq-
wana.

Byale dikxomo tša a tšwa tšaya
xonyala xa Mašumu, byale Mašum

792

K34/82

6

u Jobola, a tšea dikxomo a tšea
mosadi xaxa Thobetšane, a wa mosadi
a bēlēxa ngwana wa ngwamenyanas
ke yēna mosadi waxa Pōpēla.

Pamosa Mašumu, moxolo waxaxwe
ke Nthōlo, byale Athōlo, a xana xoya xo
tšea mosadi xa malome a xaxwe, ke
moka baxa Mašumu, ba nthšā pōō ba
išā moxatho waxaxwe xa malome a
xaxwe xa Pōpēla.

Ke moka yaba e sale a išā pōō, ka m-
onaxo, dikxomo tšā seke tšā bōnala, yaba
ko wa xa malome wa xaxwe, xona le
ngwana wa ngwamenyanas, le xōna e
šētšē e le mothēpa, a ya xo kxopēla
xone ba mofe mosadi, byale baxa Malo-
me a xaxwe, bare xo yēna nyala, yaba
a xona dikxomo, moxoxana a boēla xae
e ya a dula.

792

K34/82

Byale leimla mosadi yowe a motšea
 xo ke Masephoko, o ya xo a peêla re-
 kxadi yaxaxwe Masephoko, Mosoxana yo
Puleng Mohôfe a imiša monyana
 byale ba bexa 'baxa Mašumu taba e,
 byale baxa Mašumu baya ba rēra baxa
 mohôfe, byale baxa Mohôfe ba lefa ka
 dikxomo tše nne le pudi tše pedi, ke moka
 baxa Pôpêla bare a wa moswa allexa-
 e, mofeng mosadi wa xaxwe, o tla nodi-
 bōna a re fa, a wa ba mofa mosadi
 a koka nae.

Byale kxaitšedi ya Masephoko ke Nthon-
gwane a xoma a tšea dikxomo tšela
 tša xo tšwa xa Mašumu le dikxomo
 tšela tša xolefa kxaitšedi ya xaxwe
 a diboetsa xa Mohôfe, xo tšea mosadi.
 Byale xa se xa malome a xaxwe a wa
 e noba batho fêla,

792

K34/82

8

Nthongwane o di fere a monyana a kwana nae, a mofa mabotšō, monyana le yēna a mofa mabotšō, a wa ke moka xwa fēla.

Byale mosoxana a ya a botšā batswadi xore ke kwane le kxarebe, byale batswadi bare ke ngwana wa mang, ke moka mosoxana a ba botšā xore ke ngwana wa Abera Mohōfe, bare xo yēna a wa re a ~~xokwa~~ xokwa, byale taba e e ka seke ya dirēxa, ka bakka la xore baxa Mohōfe re balifisitšē, mosoxana ka xobōna le tswēlē la ngwana Mohōfe a seke a kua taba ya batswadi.

Batswadi ba ba ba dumēla, e mpa ba phitlile melala, a wa ka bakka la thatō ya ngwana wa bōna, ba roma Mothelo mosadi waxa Mašumu xore a yo tsibiša batswadi ba kxa-

792

K34/82

9

rebe ka pudi tšepedi, byale batswadi ba
Kxarebe ba bitša Kxarebe, ke moka bare
xo yēna re kwa motho ke yo ore o kw-
ane naxo, monyana a dumēla, a wa
batswadi le bōna ba dumēla.

Ke moka maditsela a xoma a boēla n-
thaxo xo ba tšibiša xore a wa ditaba
dilukile, a wa batswadi ba mosokana
bare re dikwile, ba palakana.

Byale baxa Mohōfe, ba tšeba xa botse
xore mosadi ke wa Nthongwane, kaba-
ka la xore ke yēna yo-we a beeletšitšē-
ko, empa e sale motlabo kabaka la xo-
re e su anyale.

Byale xe banyaka xore a nyale, bōna
baxōxadi, ba we elexo baxa Mohōfe, basw-
anetšē xodira, byala, byowe barexo ke
byala bya hlaana, ke xore bya xo bitša
dikx-mo. Byale xe ba dirile baswan-

792

K34/82

10

etše xorwala ka maxapa ke moka, basadi ba motse ba-rwale, ba iše xa Pōpēla xo tšibiša baxa Pōpēla, xore re tlišitše hlaana.

Byale baxa Pōpēla ba swanetše xobitšana, le bala dikxomo dits'waxo kobōna, ba we elexo baxa Mašumu, kemoka ba tle ba bexame taba e, ke moka xe xona le pudi xa ba kxonyana, ba swanetše xontheša ba hlabēlē baxōxadi, xe e sexōna xa ba kxonyana xo swanetše xore bōna baxa Pōpēla ba nthše ya bōna.

Byale xe ba ba hlabetše pudi, a wa a baxoxe le tšatši lewe, a wa ba swanetše xo rōbala, byale balale ba ba a peetše pudi, ka moka xa yōna, kemoka xe bosele, ba bafa dithōrō kemoka ba dira tšaxoja.

792

K34/82

||

Byale xe ba dirile tša xoya, ke moka beng ba motse, ba ba tsolêla morôxô wa bona, ke xore pudi ena ba jana mothšathšathano, byale hlôxô le letsôxô ba difakêla ka serotong, ba yo bexa beng ba byala xore baxa Pôpêla ba rehlabetšê pudi.

Byale baxa Pôpêla ba tlašala ba eka spola, le bôna, ke moka ba tla dira byala ke moka ba iša xa Mašumu xo ba bexa xore, dikxomo tša lena di-atšwa, tšo le tšêêla mokôxadi, ke xore lapa la bôna, mowe ba tla rexo xe ba e tšwa ba swere se tswana ba fihla ba beya ka nthse.

Byale baxa Mašumu ba swanetšê xontheša kxomo ba leboxê lapa la bôna, byale ba rumiwa, xe baxoma le maxapa, ba yo fihla ba botšâ beng ba

792

K34/82

12

ditaba sewe baxa Mašumu ba sebo-
letšexo, ~~ka~~ ka xona molato lexe baxa M-
ašumu ba hlokile sewe, ba ka nthšax-
o, Kxane ke diteboxô.

Byale mohleng dikxomo ditšwaxo kaša-
Keng, dieya xa Mohofe, diswanetše ko-
nthša ke mokxonjana wa xa Pôpêla ele-
ko Mašumu, ke yêna yo we a swa-
netšexo xo ya xonyala, le moratho wa
Kxaitšedi ya mosadi wa xaxwe, xe e se-
kôna ba nyakêla ngwana yo mongwê
ya lebanexo lapa le, xoba yêna ngwan-
a wa Mašumu, le monna yo mongwê
yo mokolo wa motse, le mokxêkolo.

Byale Pamosa le monjana yo we
ba swanetše xone ka mabanyana ke
moka baê, xe ba fihla ba tla fihla ba
dula ka ntie xa Kxôrô, xe ka Kxôrony
ko sena mokho ba swanetše ko tšena

792

K34/82

13

ba dulê ka xare xa kxōrō, a ba bolele, a wa, selō sa bōna ke xo fēla ba xōhlōla, xo dirēla xore ba bakwe xore batle ba ba bitšē. Byale yo mongwē xe a ba kwēle, o swanetšē xolebella xore e kaba ke mang yo a noxōhlōlaxo a duti felō xotee, byale xe a bone xore ke ba kxonyana, o tla xoma, ke moka a fihlê ka lapeng le we bayaxo xo lōna, a fihlê a botšē mothepa xore ba kxonyana ba xaxo ba ka mo kxōrong.

Byale mothepa o tla tsena ka ngwako-
ng ke moka a la lexoxō, ke moka a tš-
we a lebe mowe kxōrong, byale a
fihle a kwaitame fase ka dikhuru
a tšē lepara le setswana sa monya-
na ke moka a fihlê a dibee kangw-
akong o la a ba letšexo lexoxō, le bōna
ba swanetšē xo thakxōxa ba mošale

792

K34 / 82

14

moraxo, a fihle a tsene le bōna ba fihle ba tsene.

Byale ke moka kxarebe e tšwe, byale o tsama a nyakêla bo matxatlê, bomakxatle ba we a banyakêlaxo, o nyakêla ba leloko laxabo, byale xe a bahwetsane ke moka ba fihla ba tsena ka ngwakong, ba dula fase, ke moka ba dira lesome la matšeêšê, ke xore xološa, ke moka ba kxonyana ba dumêla, awa ba nološa, xo fihlêla ba nthša leseka ya ba xōna ba inamoloxaxo.

Byale ke moka ba kxonyana ba roma mothepa yo mongwê xore a babitšêše sebaka saxa Mohêfê se we ba tsenako ka sōna, yo we elexo Morukxwê, ke moka bare xo yēna sepela o re dumedišê tša xa bo matxolo ka Dudia, ke moka o dumediša, xore ba xa Popêla bare

792

K34/82

15

Maduma ka pudi, ka xoriale sebaka
 se dumediša mmaxwe kxarebe byale ke
 moka mmaxwe mothepa o tšea madum-
 a o aiša xa monna waxaxwe, ke moka
 bare morena, sebaka seboela ka ba kxony-
 aneng xo babotšā xore a kwetšē.

Batho bawe bailexo boxweng, ke ma-
 nuwi wa dikxomo elexo Pamosa le mo-
 nyana wa xa Pōpēla, baile xo thsek-
 xa maxokō, byale ba baxolo ka babedi ba
 kla šala ba tšoxēla ka moswana.
 Bōna xe ba fihla a ba sadumediša
 ba nobotšā sebaka xore re tlilonyala
 ke moka a tšea mantšū a iša xa ba-
 tswadi ba mothepa, byale batswadi ba
 mothepa battare a wa re a bakwa
 fēla re sa botšana e tlare ka mosw-
 ana ra kwa ditaba tšewe tšā bōna
 ke moka ba la baxolo ba ja tšā xo ja

792

K34/82

16

batloxa, batla xoma ba tsoxêla, bala ba
xothseka maxoxô ba šala.

Modirô wa dikxarebe, ke xo tsoxa boseho ke
moka ba šila, xe mahube a hubala ke
moka monyana yo monqwê o rutheša
metsi, o a tšela morifing, ke moka o
ya xohlapiša ba kxonyana. Ke xone xe
letsatši lehlaba ba swanetše xoba bahlapi-
le kxale.

Xe letsatši le kwella mmele ba swane-
tše xoba ba šetše ba f ija dijô, byale
le tšona dikxarebe di swanetše xoja
le ba kxonyana ka ngwakong, fêla a
baji fêlô xotee, le bôna bana le tša
bôna dibyana.

Xe letsatši le ya madikêlô, ba swane-
tše xo diva dijô tše dingwê ka xobane
ba kxonyana a baji molatša, byale
metsi a we ba bahlapišaxo ka ôna, ke

792

K34/82

17

ya serôthô (xotonya).

Batswadi ba mothepa ka lona tsaki-
lewe la xo tsibisana ba tla leka ka ma-
atla xo tsibisa baxabô, byale xe xona
le motho wa Kxôrô ešele, a dutši Kx-
aupfi nabô, ba swanetše xo motsibisa
ka xobane seema sere, meke xoswa
ba bataxani.

Ka moswana ke moka ba tsoxêla mo-
we ba bitsitšwexo, bala ba xotla xony-
la le bôna ba tsoxêla e sale xosasa,
xe ba fihla ba tšena ka ngwakong ba
fihla ba dula xôdimu xa maxoxô.

Byale batswadi ba mothepa ba tla
toma sebaka xore sepela o ba btsšē
rena re Kxobakane, ke moka a fihla
a dula molomong wa ngwakôane
baxa Moxôfê bare re Kxobakane bošē-
lang.

792

K34/82

10

Ke moka ba khonjana ba swanetše xon-
 thša pudi tše pedi, e ngwê ke ya molomo-
 wa mmaxwe ngwana, e ngwê ke ya mo-
 lomo wa papaxwe ngwana, ke xore ba bu-
 la melomo ya batswadi xore ba ba boledi-
 še.

Ke moka bare a wa relekwiile, byale ts-
 enang monyalong, byale ke moka bathō-
 ma xobala dikxomo tšewe batlilo xo nyala
 ka tšōna, ba dibala ka mebala, dulo
 tšena ba botša sebaka ke moka sebaka se-
 botša baxa Mohōfē.

Xonyala dikxomo tšewe buile xo banya-
 la ka tšōna ke tšena, Naswana, nasw-
 ana, pududu, Natthōngwana, Natkhu-
 tsuna, naswana, Naphaswana le kh-
 ulong. Ke moka ba ēma, bare a wa re-
 lekwiile tšwedang pele, bare a wa
 moraxō xaxona mabōēlō, vetlilo šōše-

792

K34/82

19

la motšidi wa rena, baleka kamatlala xore nthang, ba fela bare a wa a rena selo baxa makxolo.

A wa yo mongwe wa bona otlaba are xo bona, ba theelani ke barataneng, mtho a ke a hloka molato, mofeng molato ke moka ba sehla lepara, byale ke moka ba motša xore re nyaka kxomo tse pedile tswetsi ya xodira lesome le tšepedi.

Byale ke moka monyudi otha nthša pudu ke ya xo tswalla kxomo, bare a wa re xokwile, byale re nyaka mphaka wa re xe kxomo e hwile re kxone xaja, ke moka a nthša pudu ya mphaka, kamora ko bare re nyaka selopê sa xoaxa lesaka ke moka a nthša pudu ya selopê, ke moka meiso e fedile, byale wa xoma a nthša pudu ya difate, ke xore ya xolaela xore wa Hoxa.

792

K34/82

20

Byale batswadi ba mothepa ba tlan-
thša ya bōna pudi, ba fa bakxonyana
xore ke morōxō wa bōna, ke moka ba eh-
laba, baba ba a peya dibêra tša yōna, ke
moka ba šeba tša xoja ka tšyōna.

Dikarebe dibêra tšewe tša pudi ba ny-
aka xoja ka selō, ke xore bakxonyana
ba swanetše xonthša kxoxo, ke moka ba
kxōne ba ija nama. Byale xe ba fed-
tše xoja, banyaka lehlōkwa la xodikula
mēnō, ke moka ba kxonyana ba xombeba
nthše kxoxo, byale molaō wa dikxarebē
o fedile, le nama ya pudi ba tlilo noja
kantle le xo banthšiša selō. Ke bakxonya-
na ba saka ba nthša a wa methepa
e ka seke ya ja nama.

Byale ka meriti bathōma xoja nama
ya pudi, ke xore ba e tšola ka mokkw-
a o, ba tšea mphapha o monzwē ke

792

K34/82

21

wa ba xōxadi le hlōxō ya yōna, byale o
monqwē ke wa bakxonyana le dikxave-
be tša bōna. Nama ena e tšola ke ba-
kxonyana xa mōxō le mošwane.

Bakxonyana xe ba tšija a ba kokone
marapō a yōna, ba šietšā dinamā,
ke moka xe ba feditšē, ba tšea mašapō
ba fa bakxêkolo, ke bōna bawe ba swa-
netšexo xo kokona marapō, byale pele xaxo-
re ba kokone, bakxonyana ba swanetšē
xo nthōša kxoko ya xore ba kokonêka yōna.

Pudi ena bare ba alafa maxaba, ka xob-
ane banna ba ka seke ba kxobakana ba
hlōka sa xo phumula mare, ke moka
xo fedile bakxonyana ba tloxa xe letšat-
ši le diketšē, ba felexetšā ke methepa.
Molaō wa xonyala ke xore xe mokho-
anyala xe o sena selō, o swanetšē xo
xoma ka kxomo tšehiano xoba tšē tšhe

792

K34/82

22

kêlaxo, o seke wa kwa ke baxo ômanya
 byang le byang, wa thšoxa wa nthša
 kxomo ya bušupa, a wa, ke o ka nthša
 kxomo ya bušupa yaba engwê a onayô
 o swanetšê xotšwa ka ngwakkong, we
 ya xo tsibisša batswadi ba mosoxana o
 Hlakwa bare o roxame.

Byale batla leka ka maatla xo tsama ba
 kôlôta kxomo ka lebelô, xore ba ê ba šupu-
 llê, a wa mowe o tla bôna bathabile.

Mosoxana byale ka moraxo, mokhekolo yola
 wa xoya xonyala o swanetšê, ko iša mosox-
 ana, xa matxolo wa xaxwe xo mošupa lapa
 Byale mowe mosoxana o swanetšê xobi-
 tšâ mosoxana wa xabô a ê naê, bare
 ke matxatlê.

Le bôna batloxa ka mabanyana, ba xôxa
 pudi, mokhekolo wa xoba bexa yêna o tla
 tsoxêla. Byale ba fihta ba dula ka n-

792

K34/82

23

tle xa kxōrō, byale beng ba motse bakla
kwa ka pudi xe ella, byale xe ba yo lebella
ba yo hwetsana xore ke bakxonyana ke
moka ba tsibiše mong, byale a ē a tšee
ditswana tša bōna a vše kangwakoŋ
a tšame a bitsa bo makxatle.

Bōna ba nodumediša fēla, a ba sedum
ediša ka pudi, byale ditxarebe ditla fi-
hla tša ba loša, byale badumēla xore mo-
rena, ke moka ba nološa, xo fihlēla banthš
a kxoxo ba kxōne ba inamoloxa.

Byale ka mošana Mokhekolo o tla bo-
xēla e sale xosasa, a fihla a bexa
mokxonyana xore ke tšišitšē ngwana yola
wa lena ke yo, ka pudi ya kxata lapa
a wa kemoka bakla leboxa, ke moka ba
tšee pudi babolaya, byale ka moxaxō
ka dijō, mokhekolo wa floxa, xo šala
mesoxana.

792

K34/82

24

Byale le yōna pudi e we ya kxata
lupa, Masoxana a swanets'e xonthisa
sewe dikxarebe diswanets'exo xoja
ka sōna, ke ele xa ba kxekolo a wa
xofedile ka ela ya banyadi.

Byale sewe se supako xore mosoxa-
na ya tšeako kxarebe ke yo, o tšebē
xa ka mokxwa o, ke xore ba motlo-
tš'a !etsoku ka !ehlaKoring ka le tee
byale makxatle yēna a ka'notlola
mimele ka moka.

Makxatle tš'a xoja bokwe a se bya
xako, ke xore a seke a bōna mong
wa mosadi xe e saji ka maatla
le yēna are wa moetsiš'a. Xorōb-
ala, bo makxatle ka moka ba rōba-
la ka xare, byale mong mosadi o rō-
bala ka khekō, a ba kaxana le ma-
kxatle wa monna, byale ~~mak~~ mosadi

792

K34/82

25

waxaxwe le yēna o rōbala ka t'heko.
 Xe monna a leka xo bolediša mosadiwa
 xaxwe empa mosadi a sa molediši,
 o swanets'e xore a monweše, Kapudi
 ke xōna a tla kxonaxo a molediša.
 Byale ba ka nodula mowe boxweng
 mohlomong mats'etši a manexoba ei
 mahlano, byale yare ka mabanyana
 ba bits'a sebaka xo motša xore a wa
 re laelexa bo makxolo re ba bone ka
 moswana re tla boēla xae.
 Ke moka sebaka sa ya sabolēla ma-
 ntš'u a we, byale bare a wa re lebu-
 xile, empa mowe o reilexo sefu a
 ba le bale xohlolla. A wa ke moka ka
 moswana ba tsoxa ba eja tša xoja
 ke moka ba hlwa ba raloka le me-
 khepa, xe lets'atši le ya madikēlō ke
 moka ba tloxa, ba felexetša ke dikx-

792

K34/82

26

arebe tšā bōna. Mowe ba baxomē
 laxo ke moka dikxarebe dikwatama fa-
 se ka dikhuru, babadumediša Kadiatla
 byale masoxana ba tšea dilō tšā bōna ba
 ya xae, methepa le yōna eboēla xae.
 Byale lebaka la fihla laxore a ē xoka-
 opēla sexō sa metsi, mosoxana a bi-
 tšā makxatle wa xaxwe, baxoma ba
 boēla boxweng, ba fihla ba dumediša
 a wa ke moka ba rōbala.
 Ka moswana ke moka ba tšoxa ba
 batsā sebaka xore re na le xomo ke
 Khulong, ka yōna re xkopēla sexō
 sa metsi, ke moka sebaka sa ya
 sa bolēla mantšū e we, byale ka
 tšāki le we a ba sa phōpēla bōna
 batswadi ba mothepa ba swanets.
 e xo fetola, empa banna ba mo mo-
 tšeng ba swanetsē xo ba bitšā.

792

K34/82

27

Byale ke lona letsatši le we ba yo
 motšaxo xore o tsebe, xore yena re bō-
 ne dikxomo tše phethaxo menwana e
 medi le hono o tlile le ya xophetholla
 monwana wa bobedi, sepela o xapa
 kxomo le tswetši re xofê mosadi wa
 xaxo.

Byale mosoxana o tla tloxa a boēlex-
 ae xo batswadi xoba botša taba e, by-
 ale xe kxomo e ngwē e sexōna, o tla
 xo ma a boēla, are, a wa baxa ma-
 kxolo ke nna ngwana wa lena kxomo
 a e xōna, byale ke re nthuweng.

Xe ba nyaka xo monwa, ba tlane a
 wa xoiukile, fēla xe ba sakwane
 le xore ba muruwe, ba tlane a wa
 re xokwile, re sa botša batswadi
 ba ngwana, byale ke moka ba batsi-
 biša xore ka moswana le tsoxêlê mono.

792

K34/82

28

Rale ke moke ka moswana ba tsoxela,
 ke ba khobakane, byale mokhalabye o
 klare xo bōna ke bōna ngwana wa
 xa Pōpēla ore o nyaka mosadi ka kxo-
 mo ya khulong.

Byale ke moke batla thoma xo butš-
 iša diputšišō tšena bare, a pudi ya
 kxata lapa o nthšitše bare ee, ya le-
 tsokya yōna, bare a wa, byale ya lephe-
 kō, a wa, byale o nyaka mosadi ka
 lebaka le lerexo, tšewe a dina sekō-
 lōkō, a sepele a yo nyaka tšōna
 fēla a seke a lebala pudi ya mo-
 kxokō.

Pudi ya letsoku, ke xore mosadi waxaxwe
 byale o xatše o bone tša basadi, byale
 monna o swanetše xo tliša pudi ya xo-
 tšitše mosadi waxaxwe letsoku. Xa ba
 e muni ba e bolaya.

792

134/82

29

Pudi ya lephekô ena ke pudi ya xore byale mosadi waxaxwe o xodile, a ka nyakêla pudi ya mokxokô, ke xore ke pudi ya xo tšea mosadi waxaxwe a tloxa naê.

Dipudi tšena ka moka diabolaiwa, tše we ba dimuwaxo, ke tšela tša xo tšena monyalong. Byale xopola dipudi tšewe ba dintšaxo ke pudi tše le some le pudi ka e tee, ke xore diya ka medirô ya tšona e we ehlalutšwexo ka xodimu, byale ka boripa nkare, Pudi ya mathômô ya xotsibisa le ratô la mosoxana le mothepa, Pudi ya maduma a mo baeya xonyala, pudi tšepedi tša xoboleliša batswadi ba mothepa pudi ya mphaka, pudi ya selêpê, pudi ya xo tšwalila kxôô, pudi ya kxatatalapa pudi ya le tsoku, pudi ya lephekô le

792

K34/82

30

pudi ya mokxokō.

Byale xe a feditšē xonthšā pudi tšewe
a wa, byale o šetšē le molato wa pudi
tšepedi, tšewe barexa e ngwē ke kobō ya
mmaxō mothepa, e ngwē bare ke mojas
e wa papaxwe mothepa, byale xe reh-
lakanya letsela ke lesome la dipudi le
pudi tše tharō.

Xe ele ka ngeng ya dikxomo yōna a
xona molato, motho ba mokōlōka, a tla
are ka dikxomo tšā moredi waxaxwe ke
moka a fetšā monyalō waxaxwe. E le
xore dikxomo tšā xo fetšā lenyalō ke
lesome la dikxomo le kxomo tšepedi.
A wa mosoxana yo we Nthongwane
Pōpēla oile a nthšā dipudi tšewe
dinyakêxaxo ka moka, byale ba mofa
mosadi waxaxwe.

Byo' e tsātsi le we a bekaxo ka lona

792

K34/82

31

byale ka xe molaô o sadumele xone
betši ba sepele moxare, ba sepele
ka mabanyana, ke moka baleko la
bo mothepe ka moka ba kxobakana,
ba ja rudi ya mokxokô, ba kxonyana le
bôna baja ka ngwatkong.

Byale xe ba feditsê xoja ke moka bom-
akxatle ba nthôa maxoxô ba beya lap-
eng, ke moka ba tšea ka mabedi ba a-
la, ba kxonyana le ditxarebe ba dula
xôdimu xa ôna.

Byale ke moka ba thôma xolaya be-
tši, bare a xaa, monna wa xa Pôpêla
re xofa ngwana yo wa rena, o e o
matswanê ka matxoxô e mabedi, re xo-
tseba o lukile, byale le hono bobare ba-
re, ba yo diya xone o fapane le moradi
wa xaxo, monna o kxôlwa ka xobôna.
Byale le hono ke wena monna, byale

792

K34/82

32

monna o sepela le banna baxabô, o tlo-
xêle bosoxana.

Byale molai a retoloxa a lebella moset-
sana, are xo yêna, wa kwa ngwanaka
re xofa monna yo waxa Pôpêla, byale
le wena o ê o matswarê ka atla tše
pedi, ka moswana re seke rakwa tša
xaxo, lexe monna yo waxaxo a saxorate
a xona taba, mosadi ke ngwakô.

Taba ya bobedi o tšebe xore monna wa
xaxo yo moxolo ke matswalê waxaxo, o
mohlökômêlê kudu, o seke wa monya-
tša le ka mohla ole mong.

Ke moka a dula fase, byale yo mo-
ngwê le yo mongwê o thakxoxa alanya
ka mokkwa o a ka kxonaxo. Motho yo-
la wa xo êma alanya pele, ke pap-
axwe mothepa Mohôfê.

Byale yo mongwê o hare a wa lelaila

792

K34/82

33

xolekane, motho xe a tswalexile, o tšwa
 a leilwe pōpēlong ya mmakwe, ke bošexo
 lokollang bana ba sepele, ke moka mokhe
 kolo a letšā mphulukwane, ke moka ba
 thakxoxa, byale kxaitšedi ya mothepe
 e ha kitima ka lebelō ya fihla ya thi-
 ba mafōrō, e hare xe kxaitšedi ya xa-
 lwe xe are wa feta ke moka a mošwa-
 ra eēma, byale mošoxana o swame
 tšē xo nthšā pudī, a kxone a molesa.

Ke moka ba sepela, xe ba bōna xone mo-
 tse xe o tloxe tšē sebakanyana, ke moka
 byale ba dira sebōkabōke.

Sebōkabōke. Byale ke mota ba thōma
 ko sepela ba ēma, ke xone ba nore tš-
 :tšhe ba ēma, byale ke moka, banth-
 šā le sēka ba fakēla ka serotwan-
 ing, ke moka ba sepela, baxoma
 sa ēma, banthšā le sēka, ba sep-

792

K34/82

34

ela, ke moka ba dira byale byale.
 le ba šetše ba lekkaufsi; lexofihla kx-
 aufsi xa mafōrō, byale ba motse, ke
 moka ba tšwa ka ma lapeng, bakxanē-
 la, le bōna ba tšwa ba swene a bōna
 maseka a kothušā xore ngwetši e pha-
 kiše a tsene ka xal.

Ma kxana ba bolēla ka mokkwa e, bare
 ai ai, a boya, ai ai a tsenaxē metsi
 aka, a bare a ke setšene, ka khutša xo-
 ya nokeng, metsi aka metsi aka a bare
 a ke setšene.

Byale ke ba batamēla mafōrō, byale
 ba thōma xo epella sebōkabōke, bare
 sebōkabōke bo o-ke, mangwale a ne ē
 xae, sebōkabōke, a bokabokee, sebo-
 kaboke, mangwale a bo mothša a e
 xae, se bokaboke.

Ke xore ke ba epēla kōpēlā e, a ba

792

K34/82

35

santhša selo, ke xore ba tsene ka mafōrō, byale xe ba yo tsena ka ngwakong, ke moka ba kwatama fase ka dikhuru, byale matswalē, a tšea metsi, ke moka a tšela metsi xadim u xa betši.

Byale betši ba tsene ka ngwakong, awo xo fedile, byale basadi ba motse bathōma xo epella kōpēlō e, bare sekkekke e, sentlong pelo ya kxōpē a e we xē, sekkekke sentlong, sebeile pelo matšite, sekkekke sentlong, pelo ya kxōpē a e we xē, byale byale.

Ke moka xe ba homola molato a oxōna, ba batšela baya malaong, bōna ba šala ba raloka le masoxana a bōna.

Byale ke moka betši ba tla tsoxa e sale xosasa, ba thōma xo setla mau

792

K34/82

36

wa, byale mosala yo mongwê le yoma
ngwê, o tliša dithōrō tša xaxwe, xa-
re betši ba setle. Ke moka batla setla
mašwa a motse ka moka, byale le xo-
faha kxarebê, e ngwê le e ngwê e swa-
netše, xore yo faha ka lapeng le lengwê
ba dira byale baya ka malapa a
basadi ba we battlišitšexo tša xja.
Byale xe ba faxile, ke moka mongwa
lapa o khsola ka noši, byale o tšea
moxopo o mongwê o fa kxarebe ke
moka o kloka naō, ka moka ba dira
byale byale, wa hwetšana mexopo
ya dijō e tletše kangwakong wa
betši.

Ke moka ke modirō wa bōna, bya-
le ka mabanyana xōna, ba a pe a pi-
tša ka etee, ya mmaxo lesoxana
melatša ela ya xōšala ba di mapoto

792

K3 82

37

Ka yōna.

Bo matxatle ba dula mowe boxadi ma-
tsātsā a mane, byale la bohlanō ke
moka ba ya Kxoneng.

Ke xore ka tsātsā la bone ba swanetšē
xo bolaya pudi, byale xe ba tsoxa ba
e ya Kxoneng, baya le matxatle wa
monna, byale yo mongwē le yo mongwē
ē o tšwa a rwele lengata laxaxwe ke
moka ba fihla ba dibeā ka lapeng la
bo mosoxana, ke moka batloxa.

Pele xaxore batloxe Kudu xore ba ē Kxone-
ng, ka ōna mabanyana a we ka
moswana ba tla tsoxaxo ba e ya Kxo-
neng, basadi ba lelōko la bo mosoxana
ba swanetšē xo Kxobakana ba tlilōrēla
ngwetšē leina.

Byale maina a we ba rēlaxo betšē
molelekong la xa Pōpēla ke bo mamoxōki

K34/82

30

Mokhadi, Maepane ke xore ke maina a batho ba Kxale a boxadi, byale ba atla ba Kxobakana Molomong wa ngwakō wa betši.

Byale ke moka bathōma bathōma xobitša maina a betši ka xolatēlana xa ōna, byale xe ba morēla bare Mamo-xōši, tšwa ntlong ba boxadi bare tšwa ntlong, byale xe nke leina lewe wa lenyaka ke moka o foša pheta ya xaxwē Kantlê, ke moka xo fedile.

Byale xe letšatši le dikēla ba tloxa bo makxatlê, byale xo šala ngwanenyana yo monyana, o šala a fokatša ngwetši, byale a rōbale le ngwetši ka ngw-akong ka o tee, o rōbala le matswalê wa ngwetši.

Monna a seke a hōkōmēla xore mosad o ēme byang, a no kitimēla xo bena

792

K34/82

39

diphateng tša mosadi, Kxanthe mosadi
o tšwa a nthšitšē mpa, mmali, monna
a ba bya dingaka tša leka ka maatla
ka mokxwa o ba ka kxonaxo, empa ba
pallwa.

Monna a hwa, byale batswadi ba lla
ka batswadi ba bo mothepa (baxōxadi).
Empa taba ena ke maxana xabotšwa
o hwetšē dikomeng are dikoma ke tšē
šū.

Kabaka laxore batswadi ba mutšitšē
xore batho bala relwa nabō, Kaxoba-
ne ba ile ba imiša kxaitšedi ya xaxo
byale ra ba lifiša, byale ngwana a
seke a kwa.

Motho o nopa motho ditshuto tša le-
nyalō, ke ka baka la kwanō.

Morukxwē Mohōfē ke ngwana Mab-
akane, mosadi yo obe ana le bana

792

K34/82

40

ba babedi mohlankana le ngwanenyana, leina la Mohlankana ke Kxōtlō la moetsana ke Nkeya.

Kxōtlō a bolla a fets'a bodikana le boxwēra, mphathō wa xaxwe madikwa, byale e-rile mola e le lesoxana ke moka a hwa.

Byale mosadi a boēla yaba thšuwane ka xobane le yēna mmaxōbōna xokwaxala xore oile a tšeiwa ke mosadi a send monna.

Byale moredi wa xaxwe Nkeya, a ferriwa ke banna ba ka Mapholwane, mosadi a bōna xore xoja dikxomoka molomo le motlaba a se tabay.

A thōma xodira ~~se~~ sexwēra le mosadi yo manqwē wa mohloxadi leina la mosadi Maruwane Morēma.

Mosadi yo waxa Morēma obe ana le

K34/82

41

792

ngwana na otee wa mathômô wa mohlankana yo we leina la xaxwe ebe xo ele lekwapo.

Byale Morukxwê a seke a Kxathala xore a mosadi o satla bêtêxa ngwanenyana, ka baka la kwanô ya bôna, Morukxwê a nthša dikxomotšê manyalô a moredi axaxwe, a dija baxa morêma, a bolêla xore letla m-pêlêxêla mosadi.

Mosadi a bitša ba leloko laxa Morêma a ba botša taba e, byale banna baxa morêma, bare, a mo anyaka xoja dikxomotšê tšê xa mohôfê, ngwana o tla mōna kae, wa xola baxa mohôfê.

Mosadi are a ke nataba, ke jêla mola-to teng, teng xa lôkwa a xofele, mohlomong modimu o ka nonkareca ka bêtêxêla baxa mohôfê mosadi.

792

K34/82

42

Banna a baka ba kwana le taba
ewe, mosadi a sala a dula fase
a e kxopola, byale a hwetsana elexo
re, a se mathômô ka yêna.

A tloxa a fihla xa batswadi xa ma-
šilu, byale mmaxwe le yêna o hwe-
tšê ke monna, fêla o hwile a le mo-
kxalabye.

Mmaxwe Maruwane ke Mankapa
byale a fihla a hlalošetsa mmaxwe
ditaba tšena, byale mmaxwe are xo-
bonaxala xore baxa Moîêma ba bôna
xore o ka xola, motho xe a tliho mpha
dikxomo ke sa kxopêla, a ke xane ke
a moxêla. A ka seke a ntlema, xo-
xotlêma xa nthse ke xe o kaba le boji-
êla pele, xe modimo oile wa xofa
ngwana wa ngwanenyana, wa motš-
eisa.

792

K34/82

43

Taba ya bobedi a wa swanêla xoja thoto e we ya xa mohôfê ka lexanô, o set swanetšê xo dinyakêla mamuwî wa tšôna, xe o bôna xore ke palešwe ke thari ya ngwanenyana.

Mosadi yo we o motšerexo ka tšôna dikxomo tšê we tša xa mohôfê ke yêma yo we a tla tlaxo a bêlêxêla ba xa Mohôfê mosadi.

O we ke ôna molaô wa baxoloxolo, motho o be a noja dikxomo tša morwa kête, a sena ngwana yo atlaxo mofa, empa byale kaxe seema se bolêla xore teng xa lôkwa xaxofele ke zherešo, kê o ile wa bôna xore nna ke palešwe, dintšê o tšea mosadi, o tlatla a bêlêxa ngwana, la fa mong wa dikxomo.

Byale mosadi yo Mamuwane modimo

79

K34/82

44

wa moarea, a ima, byale a tla a bêtê
 ka ngwana wa ngwanenyana leina la
 xaxwê ele Ihšwenyana, xe ele dikxomo
 tša xa mohôfê, o ile a boêla a hlalo-
 šetsä ba xa Morêma taba e, a re nna
 ke a dia moxêla, byale baxa Morêma
 baxana, mosadi a xopola lentšu la mm-
 axê.

Byale a tloxa boxadi a tla xodula xa-
 xabô ka baka la xo sekwane le dipolêlô
 tša mosadi, a moxêla dikxomo tša
 xa mohôfê, a lexaxabo, le yêna ngwa-
 na yo we Ihšwenyana a mmêlêxa
 a lexaxabo.

Xaxwaba le motho ka otee wa xa Mo-
 rêma yo we wa xo šala mosadi ntho-
 xo, ka xobane seema sere, mohloloxadi
 ke naka tša xorweša, a šalwe mo-
 raxô,

K31/82

45

Byale ke moka Maruwane a dira byala xo tšibiša baxa Mohōfē, xore ngwana a o belexe, baxa Mohōfē bare keng, byale bare ke mosadi wa lena.

Baxa Mohōfē ba leboxa, ba hlabēla ba rwadi pudi, ke moka ka moraxō xe batloxa ba rwadi, ba nthā pudi bare ka yōna ba bolāē, ke thari ya mosadi yo we wa rena, la seke la muwisa le re a na thari baxa makxolo.

A wa ke moka baxa Mohōfē, se batōpaxo ba fēla, ba phōšetša, ke xōna ba lēla mosadi wa bōna, xo fihlēla a xola.

Byale xe ele lethumaša a swanetšē xoya xobolla, ba swanetšē xo dira byala ba ya bexa baxa Mohōfē xore mosadi wa lena o ya xobolla.

Byale mowe ba dirēla xore dilō ka

792

K34/82

46

moka tša kōma dibōne ke baxa Mohōfē,
no fihlêla a aloxa.

Byale ka xona motho yo we a ka yaxo
ahladiša, yo mongwê le yo mongwê
wa tseba xore mosadi yo ke waxa M-
ohofe, a wa mosadi o bile axola xofih-
lê ba yo motsêa, ke kwano.

Kudu kudu ke xore bana ba kxale e be
ba kwana le melaô ya batswadi. Xee
le bana ba lehono a wa taba ewe a e
dirêxe, kabaka laxore pelo e tsa ja se-
ratwe, ke xore nna ke nyaka selô se-
we se nyakaxo ke pelo yaka, monna
xoba mosadi a bafe.

Masexabu leina la mmaxwe a bale
tsebe, byale pelexaxore mmaxwe a be
le ngwana, baxa Rathšoi ba kxahla
ke lapa la mmaxwê.

Mmaxwê o be a tšere ke baxa Byane.

K34/82

47

Byale baxa Rathšoš; bahlôpha ditshotšã bôna ba dišã xa Byane beure re
Kxahla ke lapa la ngwana Mašilu. Awa
baxa Byane ba a moxêla ba qja.

Mokxekolo yowe a bêtêxa bana ba bahl-
ankana ka ba bedi le kxôthwane yaba
ngwanenya, yowe elexo Masexabu.
Ke moka baxa Rathšoš; ba molêla, ba
ba ba molotšã, erile kowa ele kxare-
be e we ba swanetšexo kore ba bethe
ngwanenya a hlala, a hladišã ke
baxa Mabakane.

Awa baxa Mabakane ba ile ba dikxona
a ba dibône, mosadi o nyetšê xo fitišã
xopola xe ba khôma xonyala ba sa tsebe
xore o tla tsoxa ana le ngwana wa
ngwanenya, byale ka mokxwa o we
a nyalwa o nyetšwe le dikxônwane.

Ba ile ba nthšã lesome la dikxomo le

792

K34/82

48

dikxomo tš'e dithselêlaxo le masome a
mabedi a dipudi le pudi tš'e hlano.

Ke xore dilô tš'ena dinapa ditwadisa ke
bo mammalane, ka xobane xe uile wany-
ala ka dikxomo, byale tš'anya tš'a tswala
o swanetš'e xore xe mosadi axohladi le o
balê le manamane a tš'ona.

Ihswanêlô moa lenyalong.

Ke xore ngwana o swanetš'e xo kua sewe
a botšaxo ke batswadi moa barexa sepela
o tš'ea mosadi xona. Ke xori alo mowe ba
tš'eba semelô la batswadi ba mošetš'ama
ke xo la tš'ea mohlala wa xore moxoloxolo
waxabô o kile a tš'ea mosadi xona.

Ngwema wa pele yêna o swanetš'e
xo tš'ea mosadi xa malome waxaxwe,
fêla xe lapa la malome axaxwe, bana
e sale ba banyana a ka notš'ea mohu-
ta o šele, mafelô o swanetš'e xo tš'ea

792

K34/82

xa Malome axaxwe.

Kaxobane a hloka xodiva byale etlaba o bolaya lapa la malome waxaxwe, le xōna ba tla xonyatša kudu.

Hōhwane Masumu o ile a seke a tše a mosadi xa Malome axaxwe, ka bakala xore lapa la malome axaxwe ebe le sešū laxola.

Byale malapa a mangwe ana le bana ba banenyana ba baxolo, byale malapa a we a be a sa molebana. Ke xore xolebana xa malapa a le bana ka mokawa o, ene ke bale maina a bana ba ditxaitšedi tša mmaxo Hōhwane.

Motswadi ke Matlwane ngwana Masumu byale o be a tšere ke baxa Pōpēla a fihla a bēlēxa, Madixale, Madisi le Moxola ke basetsana, bahlantšana Mathsopha Motšatši le Dhwadi.

792

K34/82

50

Madixale a tšea ke baxa Mašumu, byale dikxomo tša xo tšusa Madixale baile badija ka lexano, byale ka xoriale Madixale ana lapa, fêla xe a nyaka mosadi e ka ya a tšea mosadi lapeng la tšaitšedi ya xaxwe Mathsopha, ka kobane Kxomo ka e tee eile ya tšena Monyalongwa mosadi wa Mathsopha.

Madibi oile a tšea ke baxa Mongale, byale dikxomo tša xo tšusa yêna diile tša tšea a Motšatšingwana Mašumu ke Mosadi wa Mathsopha moxolo, o tšo tšea xa malome e xaxwe. Byale lapa le la Motšatšile le lebane Madibi, ngwana wa Madibi o swanetše xo tšea mosadi ka nthse.

Mamoxola a tšea ke baxa Thobetšane byale dikxomo tša xaxwe diile tša tšea Kobeng ngwana Mohlabe, Kobeng ke mo-

792

K34/82

51

sadi wa Matsatsi, byale lapa le la Kobeng, ngwana wa Mamoxolo o swanets'e xo tšea Mosadi xa lona.

Byale ditaba ditlilo xa kana mo, ka xobane e, ditxomo tše e be ba nthša dišala Kabaka ba bana ba ba bedi ba Malesa le Thowadi.

Byale baxoma ba tšea Manamane a ditxomo tša xo tšwa Madibi le Mamoxola ba tšeiša Malesa mosadi, a tšea Mašilu ngwana Mohlabe, byale xana mowe lape ng lewe Madibi le Mamoxola ba swanets'e xoba Kišana.

Ka moraxo baxa Mašumu ba nthša ditxomo tša xo fetšiša Madixale, ke mo ba tšea ditxomo tšewe ba dihlakany le tša xo tšwa Mamoxola ba tšeiš Thowadi Mosadi ka tšona.

Mosadi wa Thowadi ke lea ngwana

792

K34/82

52

Lewele, byale xana mowe le xōna ke mph
 referere, ka xobane Madixale ore lapa ke la
 ka, Mamoxola le yēna ore lapa ke la ka.
 * Ditaba disepela ka mokxwa o we.
 Byale Hōhwane yo ke ngwana wa Ma-
 dixale, byale ka xobane buxa Pōpēla e
 be ba sešu ba šupa Madixale lapa la
 xaxwe, byale a ya a tšeiša morwae
 mosadi xa šaa.

Hōhwane a dula le mosadi, a wa mos-
 adi a ba a kxola mpa, byale o rile mol-
 a a lekxaušiši le xore a bēlēxē, byale mo-
 sadi ehwa lempa.

Monna o boēla boxōpeng, byale baiša di
 tswena tša mosadi waxaxwe xa batw-
 adi ka kxomo, xobexa lehu la moredi wa
 bōna.

Byale monna yo Hōhwane a ka a boi-
 la xa makxolo wa xaxwe xo nyakami

792

K34/82

53

la ntlô. Batswadi ba motša xore re su
anetšhe xore re xo baetšhe xa matxolo waxaxo
Xo tšea mulantlô, monna aka a zheletšhe
se we batswadi ba motšaxo.

Kxantše monna yo o forana le mosadi
yo barexo ke Maphefô ngwana Mašilu
yo we a tšerexo ke Matuputupu.

Byale mosadi o belexile o šetše a fedile
le teng, a sa bêtêxa, byale motxalabye
yo o be ana le basadi ba babedi.

Byale mosadi yo Maphefô a êtêla xaxabo
a boe, empa monna ka ditsebe a okwa
xore mosadi waxaxo o forana le Hôhwa
ne, byale ka tšatši le lengwê la maby-
ella mo we matong wa mabotana m-
osadi a tloxa a ya xaxobo Mabotana.
Ke mowe xa xoba xodula batswadi ba
mosadi.

A wa bahlwa ba enwa mabyala molato

792

K34/82

54

o se xōna, byale xe letšatši le dikēla ke moka monna o bolēla le mosadi byale ke moka mosadi ore xo yēna, o swanetše xore otlē ka ngwakongxammame.

A wa monna ke moka wa ya, Mmaxwe mosadi a tšwa a rōbala tuding, bōna ba tsena ka ngwakong, Kxanthe xe ba dira dilō tše Matuputupu o xōna o m- analetše ka mafuri o theletšitše.

Ka moraxō Matuputupu a tsena kala-peng, ore ka mang baxa makxolo, kemo- ka ba fō homola, a xoma a boeletša ke moka bare morēna.

Monna a fihla a dula ka tuding m- o xo robetšexo Makxolo waxaxwe, makxolo ke nyaka mosadi waka, a e- ba e šu la mōna mo, bare a wa moxare ke mōne, byale nna keno- ve mohlomong otlile xae, monna ore

792

K34/82

55

a wa.

Byale ke moka monna are ke nyaka lojō-
bala ke bošexo nka seke ka lala ke sepe-
la bošexo, mokkekolo, are ntlwana yaha
xo e xōna sepele o thšuba dipōnē o rō-
balē.

Byale ke moka monna a tšea dipōnē, b-
yale kahe ba kkekolo ba rōbala le mollō, a
rumašā, byale are, a matxolo ba babolē-
laxo ka mo ngwakong weno ke bomam,
byale mokkekolo are a wa nna xakkekwe
setō.

Monna a bula ngwakō, a hwetsāna
mosadi waxaxwe a rōbetsē le monna
yo Hōh wame, byale bare xokwa a bula
ba khōma xo tšoxa xore ba manalle ka
le bōto, byale ka he ngwakō o sēna
bo manallō a ba bōna. Ngwakō ke
sefu, a se ōna o we o karexo ke o

792

K34/82

56

Kwane le moxatsa monna yo mongwe
wa nyakaxo ya le yena ka nthse.

Monna a leka ka maatla xore a tšwe
a tšabe, byale yaba mong wa mosadi
o bolēla xore a nka baka lang matxolo
le seka a nthse mosadi wa ka o kang-
wakang le bile le mofile monna yo m-
ongwe.

Mokxekolo a bolēla xore a wa mosadi xo-
re o kangwakang a ka mōna, e fēla
ngwana yo waka ke mohlapatša, napa
o Hoxē naē, le tšatši ka letee a kenya-
ake le xo mōna.

Byale monna a tloxa le mosadi waxa-
xwe, ka moswana a romēla motho xa
Mašumu, a wa mašumu a seke a
seka, a wa a molifiša ka kxomo, mola-
ko wa fēla.

Mose a o lebale lehudu la ôna, sewe

792

K34/82

57

Ke seema, monna a xoma a boêla
 mosading, monna wa xaxwe a xoma
 a moswara, a moswarêla, a xoma a
 boêla xape, a xoma a moswara, byale
 monna yo wa xa Mašumu a hlaloša
 xore a wa tae ya bolaya e bolaêla xo
 ja, ke xore ke nyaka xonyala mosadi,
 mongwa mosadi are ka moswana ke e tla
 le baxešo le wena ke hwetšane olokile.

Monna wa xa Mašumu are xo fihla xa
 e, a leka ka maatla xo tibiša ba xabō
 xore ka moswana ba tsoxêle xae xaxax-
 wê, a wa ba dira byale.

Matuputupu le yêna a fihla le baxa-
 bō, byale bakho ba thōma xo makala
 xe ba bōna taba e, byale ke moka
 monna yola wa xa Byane are a wa
 ke fihlile Mašumu bolêla ttherešo.
 Byale ke moka Mašumu are a wa ba

792

K34/82

58

Xêšú, mabana ebe ke na le mosadi wa mokhalabye yo, byale monna yo a ntswera ke na le mosadi yo waxaxwe, kare ko yêna tau ya bolana e bolaela xaja ke yôna taba e we ke le bileditšexo yôna ke a monyaka.

Byale banna ba loma senkô, bare tuu le baka le letelele, ke xore taba e farešê banna a ba tšebe xore ngwana o xopotšeng. Byale yêna Hôhwane a xoma are a a lenkwe, mputšišeng ke tla lehla-lošetša.

Byale banna ba xa fêla Madixaleditaba xore kwa motwa waxaxo se a sebolêla xo, byale mmaxwe are ke a dikwa, empa ditaba tše we nna a ke dikwe, nkabê a tšee mopedi wa yêna Mokxekolo yo Maphefô, a wa pelo yaka ebe etla tšaba

792

K34/82

59

Byale banna le bōna ba dumelana le lentšū la mmawwe lesoxana, byale yo mongwē wa seboledi are, a wa dikxoŋi ditaba tšē dibdêlaxo ke mokxekolo diakwalala, byale pele xaxore le xafêla baxa Byang ditaba, a re kxopeleng mokxekolo yo maphefō ditaba xore na yēna areng ka kaba e.

Byale ke moka banna ba tšea mahlō a bōna ba a iša xa Maphefō, bare re botō mosadi are xo bōna xa xona kaba e nka le botšaxo nna ke kwa yēna are o nyaka xo nyala, nna byale ka dumêla. Byale a kere boxadi xo dula ke xokwana le mmatswalê waxaxo, are ee, byale mmatswalê wa xaxo ore a xonyake ka bakala xore o lekana naê, le yēna a sa bêtêxa o byale ka wena. Byale mosadi are nna ke mutšitšê, by.

792

K34/82

60

le yēna are axona taba ke tlafo
otšea, byale nna kare arebe xo tseba
sena, byale orenq ka tšōna ditaba
še le hono, byale kaxe o dikwa dithatha
la, mosadi are e wa nna ke boēla
monneng waka.

Byale bare xo mosoxana e kere ditaba
wa dikwa mosadi ore o boēla monne
ng wa xaxwe, byale wena orenq, monn
are a wa ke e dikwa, fēla e ke di
kwi, ka xobane kxomo ya mokxekolo ya
hwa a ke bone lelahla ke nobōna le
tšusina laja, lenna ke mokxekolwana
waka e na taba.

Byale mosadi a fetola monna are a
wa motlabe waka e fēla monna
waka o re tšwere, byale taba e o
e bolēlaxo e, nna ke kxole le yōna
boēla monna waka, e fēla ke

792

K34/82

61

Molato monna waka o re tswere.
 Byale banna bare a wa baxa Mašum.
 u e yang thopeng le rapêlê monna wa
 ka Byang, a wa batloxa ba ya thope
 ng kemoka ba rapêla Byang, kemoka
 Byang are a wa ke a dikwa, fêla
 ngwana wa lena o diô mpitsä are
 o k'liilo mpha dikxomo, byale ka xobane
 o šitile xo nyala, a nthšê Kxomo a
 xa fê mosedi waka.

Be xa Mašumu ba nthšä Kxomok
 moka ba xa fa mosedi wa Byang,
 wa a napa a ya a bolaya.
 Byale batwadi ba botsä ngwana wa
 bōna, xore bōna o sinya ditthoto, xe
 o sa nyake xo boēla xa šai xo tšea
 mosedi wa mula ntlo, xoba xa malome
 axaxo, mpa o hwetsšane mokhoka o tšē
 xoka one xona le xore o tšē mokheko

792

K34/82

62

lo, mosoxana a ka a ba petola selô,
a nothakxoxa a tloxa.

Se bône kolana boeledi teng xo yōna
xo bohloko, ke nnete monna a xoma
a boēla xa mosadi, byale kaxe mosadi
ele setlaēla, a dumēla monna kemoka
a thšaba naē, a kitima naē le dikom-
pō, byale mafelō a boya xae le mosadi
kemoka batswadi ba bōna xa botse xae
monna e fēla o ratile mokxekolo.
Byale kemoka a nthša thšēlēte, ka
yōna a dira dikxomo tšē di thšelēlaxo
byale kemoka batswadi ba molekella
ka dikxomo tšē nne, a wa kemoka
molato wa fēla. Byale taba ya mo-
huta o, a e nyakexe, xela ebenka
ngwana o mamēla melaō ya bats-
wadi o be a swanetšē xore a brea
tšē moredi wa Maphafō.

792

K34/82

63

Ka xobane ke kxawebe, mohlomony
o be a tlatla a bēlēxa bana, byale
ke moka a dira moloko wa xa Mašumu
u xore o ate.

Hohwane o bile a nohwe a sena
bana, o tirile ka noši.

Malome ke xore xōna le xe xo sena
ngwana wa ngwanenyana ke tšh-
wanēlō xore dikxomo di noya, tēngxa
lōkwa, a xo fele.

Byale ka mokhalabye yo Ntšiši Ma-
šumu. Papaxwē ke Mamoxaxane
mmaxwē ke Matsšiši ngwana šoka-
ne.

Byale Ntšiši a ba axola, xa malome
axaxwe, bana e sale ba banyana, ke
moka papaxwē, a ntšiša kxomo ya
pōō, xore baxa Malome waxaxwe, ba
yo tšwēša ngwana waxaxwe le kx-

792

K34/82

64

eswa, a wa baya ba amoxela.
 Byale a bona xore ngwana wa xaxwe
 e ke yo mokoto, ke moka a moferelela
 mosadi yo we leina laxaxwe barexo
 ke Ngwarokwane ke ngwana Moyene
 a nyala abeka a dula nae.

Mosadi yo Ngwa Ngwarokwane obile
 a belêxa bana ba babedi, byale Ntisi
 a bona xore ngwana Malome wa
 xaxwe o xodile, ke moka aya any-
 ala.

Mathômô xole kxomo tše tharō tša
 xapa pōō ya bone, byale xea e ya
 anyala o swametšexore a e xapa
 likxomo tše ditshelaxo le kxomo
 ya tswatsi.

Byale xo tsebêxa xa botse xore mosadi
 wa Ntisi wa pele ke Ngwarokwane,
 le xa xole byale a na selō kxō-

792

K34/82

65

ṣ̌i e saatlā e we batlā xotima
mellō kamoka bya baya ba rumaṣ̌
a mollō ka lapeng la xaxwe.

Lebaka la fihla la xore mokhalaby-
e a yo beka mosadi xa malome axa-
xwe, byale mosadi yowe leina la
xaxwe ke Motsatṣ; ngwana šokane
otlile xa rakxadi wa xaxwe Motsatṣ;
~~mo~~maxwē Ntisị.

A wa ere xo fihla ke moka mos-
adi wa pele a tima mollō, a ya a
bēa mollō ka lapeng la Motsatṣ; ke
xore setima mollō ke yēna yo mo-
xolo, enpa ke yo moxolo fēla Kxōro-
ng ya At Ntisị, eseng Kxōrō ya xa
Mašumu.

Mosadi yo moxolo mo Kxōrony ya xa
Mašumu ke Mamei ngwana šhekwa-
ane, byale yēna oile xe a bikiwa

792

K34/82

66

Kamoka ba motse ba tima mellō.
 Ke xore Mamei o tšile ka raxadi a xax-
 we Maboxanyane, yo we ebexo ele
 mosadi yo Moxolo wa Mamoxaxare.
 Byale makhaxabye yo obe ana le m-
 otse o Moxolo.

O be ana le motse o Moxolo Kabaka
 la xore obe ana le basadi babantsi;
 o ka bōna xore ke bo Ngwana Lewele,
 Leōpē, Motsatsi, Makhōpē le Maboxa-
 nyane.

Byale mosadi yo mongwē le yo mo-
 ngwe o na le lapa le ngwako wa
 xaxwe, byale o xopole xore ba tšilo
 bēlēxa bana ba basēmanyana kemo-
 ka le bōna ba tšea basadi.

Kxōzi ya bōna ke yēna Maboxanyane
 Kabaka la xore ke ngwana wa ma-
 lome wa Mamoxaxare.

792

K34/82

67

Taba e e sanyakexêxo ke xore motho a tšea mothoka, a wa e we yōna a se taba e babexo ba e dira, xoba balaudi ke xore balaudi ke bōna bathoka byale ba nore xo fihla mo naxeng e ke moka ba e tira basotho.

Byale ka dikxōrō tšē, Iselane, Maleto, Seelise, Maxomane le Moyene ke tšōna dikxōrō tšā balaudi.

Byale matsakšing a boleho, a wa ba ba tšea, ke xore molaō, ebe ba tšea na ka se tswalanō sa bōna.

Mohlabe a tšee mosadi xa Masumu le xa Pōpēla, byale Masumu a tšee mosadi xa Pōpēla le xa Dhekwane, Pōpēla a tšee mosadi xa Mongale le dikxōrō tšē dingwē.

Ke motho a nyaka xolaudiša ditaba tšē tšā tšeanō xore diokwale xa

792

K34/82

68

botse motho ea ka dilaudisa ka motso
wa o, ke tla thoma ka kxoro ya
xa Pôpêla.

Pôpêla byale ke batho ba tee, byale
ba aroxane ka maina a bo matxolo
wa bôna, ke Pôpêla waxa Mokana
wa tau, le Pôpêla waxa Sexokxomele
Byale batho bana xokwaxala xore ke
bana ba monna, byale fêla ditaba
tša bôna ke ~~ke~~ sa dimyakisisa, byale
lehono ke ngwala mona baxo tšexo.

Sexokxomele ngwana waxaxwe ke
Mei, ke mohlankana, byale ditxait
sedi tšaxaxwe ke leôpê, byale yona
o ile a tšea ke baxa Matsumu, ba
ile ba dio moapisisa.

Madixale a tšea ke baxa Dhobetsane
byale are xo fihla a hwa, a sesua
ba le ngwana, byale baxa Dhobetsane

792

K34/92

69

ba buisa ditswana tša Mohu, xoba-
tswadi ka Kxomo.

Byale Kxomo e ke xore e beletsä xore
ba nyaka mola ntlô, ke moka ka mora-
xo ba romela Mahlakwana, xore a wa
tšea Kxomo e ngwê o bexa baxa ma-
Kxolo xore ba re bëlêxê, a wa baxa Pô-
pêla ba khabêla Tabaewe.

Byale ba fetola Mahlakwana xore s-
epela o botsä Dhobetsäne xore a wa
mosadi o xôna. Mahlakwana a boe-
tsä mantšu xo Dhobetsäne, a wa
le yêna a leboxa.

Byale Mela ntlô a nyalwe ka maat-
la, ba nthša dikxomo tše di tshelêlaxi,
a wa baxa Pôpêla ba fa Dhobetsäne
mosadi waxaxwe, yo we leina laxax-
we elexo Makxomo.

Ngwana wa rangwane ntšee dikx-

792

K34/82

70

omo diboelê šakeng, ke seema ke xore
le kxotlwame la bōna ke Masephoko
oile a tšea ke baxa Pōpēla wa Mo-
kana wa tau, ke monna yo barexo
ke Masefane.

Byale ke xore ke a motšea e be xona
le taba, xo kwaxala xore Mmaxwe Mei
yo we leina laxaxwe le sanyakišišwaxo
le tla ngodiwa ka ditabeng tša bom-
oloko.

Oile a loya byale xe a loile, a wa
monna wa xaxwe Sexokxomele, a kōlō-
ta dikxomo xa Mokwaše (Mokanawa
tau) byale a seke a bōna dikxomo
tša xore a mofē, byale ke moka a mo-
šupa letōlo.

Ke ka mokxwa o we bailexo ba tšea
Masephoko ka ōna, byale ke moka
banapile ba tšea, ka xobane mei

792

K34/82

71

o ile a ba le ngwana wa ngwanenya
ba morêla leina la mamusi wa dik
mo, yo we kina laxaxwe elexo Masephoko, o
a yo a pea xa Pôpêla, a latêla rakxadi
yaxaxwe.

Byale Mokwaše le Sexokxomele, moxolo
ke Mokwaše, Sexokxomele ke moratho,
moxolo oile a tšea mosadi xa Mongale
ke yêna yo we elexo mohumaxadi yo
moxolo Kxôrono ya xa Pôpêla kamoka.

Kxôro ya xa Masšumu ena le makal
a mararô, ke Masšumu waxa Mamote
twa, Masšumu waxa Mamoxaxane,
(Masšumu) le Masšumu waxa Maseô
Kôma.

Byale Masšumu waxa Mamotetwa le
Masšumu wa xa Mamoxaxane a wa
a ba tšêlane, fêla mona xa Masš
mu waxa Maseôkôma ba tšea.

792

K34/82

72

Ba tšea ka baka le, Kxōrō ye ena ya
 xa Maseōkōma eile ya dira ke mosadi
 yo a xoba a tšere ke baxa Mašumu
 waxa Mamotetwa.

Makeswele ke ngwana mathaba byale
 ba bolēla xore mosadi yo oile a tšeiwa
 ka lebaka la moxolwena ntwa ya
 xa matsipi mowe batho ba banki ba
 ilexo ba fēla xōna.

Byale mosadi yona a nodula a sena
 monna, byale yaba ona le moxwera
 waxaxwe, ba mōna, byale ke moka ba
 xa Mašumu ba Kxobakana bare xo
 mosadi, byale ye bōna xore xo dula
 o le noši xo boima, ebe ye ye xo wena
 monna yona waxa Masete Masefane
 o swanetšē xo xo rēmēla lexone, a wa
 mosadi a re ke tšōna.

Ba bolēla yona Masefane ka baka

792

K34/82

73

la xore e be ba mosedimusa xore o
phela le mosadi yo.

Makeswele ke yena yo we a ilexo
a tsola kxoro ya xa Maseōkōma e
le xore monna ke waxa Masete, Kem-
oka a bēlēlaxa Moxowe (Mabatla) le
Mabuwakanye, dikxaitšedi tša bōna
ke Maseboko a tšea ke baxa Mohlabe
byale dikxomo tša xo tšwa yēna tš
Mathšixidi moxatša Mabatla.

Madintši ke le kxōtwane la bōna, yē-
na a tšea ke baxa Kōmana, byale di-
kxomo tša xo tšwa yēna tša tšea
Makopye le yēna e sale mosadi wa
Mabatla.

Mabatla a ka a tšea dikxomo tš
dingwē tša dikxaitšedi tša xaxwe
a difa moiatšo Mabuwakanye, oile
a tšea dikxomo tša moredi waxaxwe

792

K34/82

74

Mpyafe yo we ailexo a tšea ke ba
 ka Mametša ke moka a difa moratho
 waxaxwe a tšea mosadi ka tšona
 yo leina laxaxwe elexo Mahlabaenwa
 byale ke xore dikxaitšedi tša bōna adi-
 na lapa xa Mabuwakanye, Mosadi yo
 wa Mabuwakanye ke ngwana Mašum-
 u.

Xana mo tabe ena ya xore Mabuwa-
 kanye a tšee Mahlabaenwa ngwana
Mašumu, ke moka xonyaka xotla xa
 Kanthša Kudu, empa ke batho ba
 tee, di byale ka tšela tša xa Pōpēla di
 hlalūšitšwexo ka matlakaleng a ka xōdim-
 u.

Batho bana ba tšēlana, empa xokw-
 axala xore ke batho ba tee, fēla dit-
 a ba tša bōna ke sa nyakišiša xa
 botse, ditla ngwadiwa ka ditabeng

792

K34/82

75

tša bomoloko ke tswalanô.

Dokoloxanô ya basadi.

Bana ba pele ba bahlankana, bana ba ba ka ntshea basadi ka mokwa o baka kxôna xo, empa mosadi wa pele ke yêna yo moxolo ka baka laxore o monthsitšhe takeng.

Byale Mafellô o swanetšhe ko tšea tima mollô xa malome a xaxwe, ke moka ke yêna yo we e tliloxoba mosadi yo moxolo, o tla la tšela ke yola ba xo matshea pele ke moka ba latelana ka xo tšeiwa.

Eveng ka hlalošhe ka mananeô, ke mowe ditaba ditla kwalaxo xa botšhe ka mabapi le bana ba pele.

Dhobetsane Mampuwela o ile a tšea mosadi ka Pôpêla Mamolotli, o be a no tšea mosadi, ka o tee, byale a balengwana wa Mošemananya ka o tee

792

K34/82

76

yo we leina laxaxwe elexo Makhine
byale a bēlēxa banenyana, a dula le
baka le letetele, molahlōxō yaxaxwe ele
e tšweu a a kxola mpa, batho ba xopo-
la xore ke bolwetsi, a wa atla a bēlēx
a le kxōtšwane laxaxwe la mošemanyana
leina laxaxwe ke Ntopa.

Byale bana bana ba mamolotli ke
ba tloxolo baxa Pōpēla, Makhine yowe
elexo ngwana wa ~~pele~~ pele o swanetšē
xore a yo tšea mosadi xa Pōpēla, xa mo-
sadi yowe dikxomo tšā xore xo tšea mm-
axwe ~~ke~~ diilexo tšā feta tšā motšea,
diile tšā tšea Matlwane ngwana Ma-
šumu.

Byale Makhine oile a tšea mosadi
wa pele xa tewele Mahlako, ke moa-
di yo moxolo wa pele. A dula nae xo
fihlēla a eba le bana ba bane, byale

792

K34/82

77

Ke moka ka moraxo, a yaxa malome a xaxwe, a isa Pôô.

Ke moka baxa Malome axaxwe ba mofa mosadi, ke mosadi wa bobedi yo we leina laxaxwe elexo Mamoxola.

Mamoxola obe a swanetše xore ebe mosadi yo monyana, byale ka baka laxore ke ngwana a Malome wa Makhine, a re xo tsena motseng batima mollô, byale yola ngwana lewele ke moka o bo etše nthaxo, moxolo ke ngwana a malome wa xaxwe.

Byale ka Mokhalabye yo Mamoxaxane mosadi waxaxwe wa pele ke Ngwana lewele, byale a latêla ke Motsatsingwana Sökane, wa boraro yaba Makhôpê, byale ke bôna basadi baxaxwe moxolo ke mosadi wa pele Ngwana lewele ya mošalaxo moraxô ke yo a biki lwexo

792

K34/82 78

Ka moraxô xaxaxwe, byale byale.
Byale ka moraxo aya a tšea mosadi
i xa Malome wa xaxwe Maboxanyane
ke moka basadi ka moka batima mellô
baya ba tšea lapeng la Maboxanyane.
Xe ba tšea mollô ba tšea ka xolatela
na, xa boxolo bya bôna xore Mohumaxadi
le yêna a tle a bē lehlaloxanyo.
Xo byale ka xe ba loma ngwaxa om-
osway, ke xore bana ba mosadi yo moxo-
lo ba éta pele, byale ba mosadi yo a
molatêlayo ba mošala moraxo.
A ke hlaloše ka tšôna ditaba tša ba-
sadi ba Mamoxaxane, Mohumaxadi
ke Maboxanyane ka xobane ke ng-
wana wa Malome wa xaxwe,
ya molatelayo ke ngwana hwele
ka moraxô ke lešepê, ka moraxô
Motsatši, le Makxope.

792

K34 82

79

Byale xe bana ba bōna xe baloma
 xo swanets̃e xore xolome bana ba Ma-
 boxanyane, ka moxō bana ba Ngwana
 lewele, ka moxō bana ba Leōpē
 ka moxō bana ba Motšatš̃i, ba
 mafellō ke ba Matxōpe.

Le bōna basadi ba latelana ka
 ona motxwa o we. Byale motho
 yo we a swanets̃e xo xodira mapo-
 to a xoloma ke Mohumaxadi.

Bahlankana ba we eseng bapele
 ke xore bana a ba tš̃ee basadi xa
 Malome a bōna, ka xobane ditxo-
 mo tš̃a xo tš̃wa bo mma bōna, di
 ka seke tš̃a tš̃ea basadi ba ba-
 bedi.

Bōna ba swanets̃e xo ferea mosa-
 di, byale mosadi yo we a motš̃e xo
 pele ke yēna Kxōš̃i, molata waxa-

792

K34/82

80

xwe ke yo we a molatēlaxo ka xob
kwa.

Byale monna le xe a ka nyatsa moa
di wa xaxwe yo moxolo, a wa xaxotše
e molato, boxolo bya xaxwe bo ka seke
bya tloxa, mafellō le xe monna a
ka hwa ka ngwakkong wa mamora
twe, ba swanetše xo no morwala
ba maisa ka ngwakkong wa mosad
yo moxolo, xore xe ba maisa lebi
tleng ba monthše a leka xa ona.
Mmeeletši le mmeeletšwa.

Ke xore mmeeletši le mmeeletšwa ba
swanetše xohlompšana kudu, kudu
o ba bōna mo ba dirile byala, ka
xobane ba swanetše xo alwa ma-
xoxō.

Dipolēlō tše ba boledišanaxo ka tšō-
na, o kwa bare mokxotše, mokxotše

792

K34/82

81

byale byale, byale xe ele papaxo mosoxana, ore makxolo, xobyale ka mosoxana ore makxolo.

Mosoxana le mosetsana, ke xore mosoxana a noya ka mehla, boxweng a wa, o na le lebaka lewe a swanets'e xoya, le xona mo a e ya a e a e nozi a wa, o swanets'e xoya le makxatle, byale mosetsana le yena o swanets'e xo bitša bo makxatle ba xaxwe.

Mosoxana a bolediši mosadi wa xaxwe xe a nyaka molêlô le yena, o swanets'e xobolediša yo mongwê wa makxatle, byale ke moka yola wa makxatle a molediše, xore monna wa xaxwe ore sekête, byale ke moka a fetole byale kôlôki etla noba etôlôka.
Byale xe mosoxana a nyaka xore moe-

792

K34/82

82

tsana a moledisē, o swanetsē xo monwešā, a wa mowe batla boledišana empa le xaxo le byale a dumele xore ba ka no dula ba le bababedi a wa yo mongwē wa matxatlle o swanetsē xore a bexōna.

Le xe ba boledišana a ba dumelēlwa xore ba ka dira tlaēlanō, ka xobane mosoxana a kaba e dira modirō o mongwē, o tswanetsē xo fēla a hlokōmēla xe a okwa mosoxana a bolēla dipolē lo tša xo ya thekō, a homole.

Byale selō sewe seka diraxo tla tla waēlanō maxane a mosoxane le moetsana, ke xore baxa matxolo wa xaxwe bare xo mosoxana, a xē ngwatko wa matxolo wa xaxwe, a wa mowe ba tla tla waēlana ka xobane o swanetsē xo modirēla tša xo ja,

792

K34/82

83

O kopole xore ka sebaka se we baxa
bo makxatle ba tlabu batloxe, fêla
baleka ka maatla xore moetsana a
seke e setlwaetša moxana.

Moxana le yêna o tla fêla a soma
mošomo wa xaxwe, ke moka ke letsatš^h
le dikêla a boêla xae. Ke molaš^h u
xore axê a boêla xae, ele xore xe a ka
fo dula are o nyaka xore a rōbale
a ka fo rōbala, fêla moetsana o tla
bitš^h bo makxatle, xore a tle a rōbale
nabo.

Byale etlape ke moxana a feditš^h xo
rulêla ngwakô ke moka a dula xōdim-
u ka ôna, ba xa makxolo wa xaxwe ba
mofološ^h, ka xore mosadi wa xaxo š^h,
fêla sepela o nyakêla sa xore re
tle se xofe, byale a khone a foloxa
xōdimu ka ngwakô.

792

K34/82

84

Xo fedile o swanetš'e xo boêla xae
a yo nyaka dilô tšewe dinyakaxo ke
baxa makholo waxaxwe, byale batleba
molokolêle mosadi waxaxwe.

Byale ka monna yo Masingane Mosom-
a, o ile a fereca mosetsana yo barexo
ke Kobeng Mohlabe, byale a nyala ka
kxomo tš'e phethaxo menwana e medi,
byale a no fêla a etla aere, ke nyaka
mosadi baxa makholo, ba mats'a xore mo-
sadi waxaxo e sale yo monyana.

Byale mafellô ba bôna xore monna o
lala a fela borôkô, bare a wa monna
waxa mosoma, o swanetš'e xore o axê
ngwakô, a wa monna axa ngwakô
a fets'a, byale bare xo yêna sepela
o xapa kxomo tš'e pedi le kxomo ya
tswetš'i.

Mosoxana a boêla xaxabo xo ba bats'a

792

4/82

85

Taba e, byale batswadi ba mosoxana ba
 re ba kwala fêla dikxomo a dixōna,
 Ke moka banthšā kxomo ka etee, ba iša
 mosoxana xa matxolo wa xaxwe xore a
 xetlišitšē mokxonyana wa lena xore
 moruwe ka kxomo.

Byale batswadi ba moetsana byale
 xe ba tšeba xa botse xore ngwana wa
 bōna e sale yo monyana, bare a wa
 diakwala fêla reka seke ra kxōna
 xo moruwa kabaka la xore ngwana wa
 rena e sale yo monyana, e be xoleka-
 one xe le nyaka xo xatlêla ngwana wa
 rena e be le feditšē.

Batswadi ba mosoxana ba kwa taba
 e, byale mosoxana e seke a kwišiša
 a leka ka maatla xore a bolêlê le mosadi
 wa xaxwe, byale moetsana a xana, mo-
 na a leka xo mokakola xore a mothš-

792

K34/82

86

abise, byale moetsama a hlaba motxoši
batswadi ba tsoxa, mahlatshe a xaxwe ke
xore a thšaba.

Mosoxana a bōna xore ditaba ditath
afile ka xobane batswadi ba moetsama
baile ba tsibisa batswadi ba mosoxana
xore ngwana walena xe a sarate
xoba xonyatsa mantšū ar vena, xa
ka one xore a tle a xape mamane a xa
xwe.

A tloxa a ya makxoweng, a ya a fe-
tša ngwaxa ka otee, ke moka ka ngwa-
xa wa bobedi a boya, a tsweretše
we ba dinyakaxo.

Byale batswadi bare ba sešū bamo-
fetola ke moka a kwana le mosadi wa
xaxwe, a tsena diphateng tša xaxwe
byale ke moka a thšaba nā.

Emile xe boesa ba hwetsana xore

792

K34/82

87

ka ngwathong a xona motho, monna
o beile ponto xôdimu xalexoô. Byale
a bakka ba molata ka xobane otluxile le
monna wa xaxwe.

Baxa mosoma ba roma ~~sebaka~~ sa
bôna Moraba xore sepelang lo tsibisa
baxa Mohlabe xore ba nyakelle mono,
a wa a fihla a bolêla mantšu a.
Mmaxwe bana a ya ko phupha ma-
htala, ko phupha matlala ke xore
o swanetsê ko fihla a ômana, ka
mokxwa o a ka kxonaxo, byale ba
kxonjana ba swanetsê ko nthša kxo-
mo ba tswalla makxolo wa bôna molomo,
e be xôna a Hoxaxo.

Diaparô tsã mosetsana wa mmele-
tšwa, ke xore o swanetsê ko kamam-
okiamô, ke moka a tšee maseka a ma-
oto a ruale, le a matsôxô, diphele

792

K34/82

88

a hwetsane ditletshe molala.

Dhšupô e kxolo ya xore motho yo o bee-
letsimile, o tla mōna ka xorwala
maseka a maotong, ka xobane diphele
le maseka a matsoxong ana nnetek-
a xore kxarebe e ngwê le engwê ya
rwala.

Byale xe o fihla o hwetsana dikxarebe
~~teab~~ tša bo makxatle le lesoxana la
makxatle, xore yo ke mong wa mo-
sadi o tla mōna ka xotlōla letsoke
ka lehlakōring ka letee, wa moets-
ana yēna ke xokhurupēla hlōxōka
mokxopa wa a-terpō. (phala).

Boetswarō bya moetsana xe a sale
xaxabō, ke xore xe a bōna ba boxadi, o
khurupēla koba, xore ba seke ba bōna
se fahloxō sa xaxwe. Xobyale le xe
a ija dijō wa khurupēla.

792

1104/82 89

Le xo ba bolediša a ba bolediši, fêla o swanetše xo ba dumediša ka mokwā o, o kwetama fase a loša, ke moka ba are morena, byale a thakoxa a tloxa lexe ba ka leka xo molediša o no sepela, o rata ke xona le yo mongwê a boledišana nabô.

Ba we a ba boledišaxo ke baxadibô ba xaxwe, a wa, wa ba bolediša, empa ba thôma ba monweša, ka leseka, a kxona a ba bolediša.

Molêlô wa bôna ba boledišana ka xo thšoxana, byale ka xore lena lena moxadibô, le xa xole byale a ka seke ana pa a eketla kudu xo swana lexe a boledišana le batho fêla.

Byale xe mošetana a etile a tlo bôna moxana, fêla o swanetše ko tšwa a rwele mapoto a phufutša

792

K34/82

90

ana le bo makxatle ba xaxwe. Bōna a
 ba fihli bošexo byale ka ba kxonwana
 bare xoja tšā xoja ke moka ba ya xohla-
 pa, ke moka ba e peanya ka mokwa
 o ba ka kxonaxo, byale ka meriki ba tswa
 la byala ba ya boxadi.

Ke ba ka fihla ba hwetsāna xore mots-
 enqa xona motho, ba swanetšē xo tla
 maxapa a bōna ka ntle xa kxōrō, ba
 dula fase, xo fihlēla motho yo mong-
 wē a ba hwetsāna ke moka ba kxone
 ba tsena ka motseng.

A wa ba motse batla lala ba le moh-
 orong, byale matswalē wa bōna o
 swanetšē xo nthā dithōrō a fa met
 hepa ba e phaxêlē dijō, moxoxana o ha
 bitšā makxatle yola wa xaxwe ke mo-
 ka a mofê kxoko a ba bolaele.
 Byale qitšā e ngwê e swanetšē

792

K34/82

91

Xo tšwela ka ntle, ke ya babaxolo, e ngwē e šala ka ngwakong ke ya masaxana le methepa.

Kamoswana a wa ba motse kamoka ba swanetš'e xo ba fa mašwa ba e thšilile ka noši, ke mosoxana o swanetš'e xo nyakela pudi a hlabelē basadi baraxwe.

Byale xa na mowe bokadi, mošetšana o swanetš'e xo dula ka ngwakong, fela xe esale xosasa batho ba sešuba toxa, o toxa le dikxarebe tš'e dingwē a ya a setla nabō, byale xe batho ba toxa o boēla ka ngwakong, ke moka wa rōbala.

Bo makxatle bōna batla faxa tša xoja ke moka baja, molato a o yo fela xe ba e tšwa ka ngwakong bo makxatle xa mōxō le yēna motšeiwa

792

K34/82

92

ba swanetše swanetše xore ba tšwe
 ba kwatamile ba sepela ka dikhuru,
 e Hare kowa ba le ka kxakala byale
 ba ême ba sepele, yêna o swanetše
 xo nodula a khurupetše kobô.

Ka xoriale ke xore o tššaba ba boxadi,
 xe a ka seke a dira byale, xoba a seke
 a kxôtha, a no bolêla ka mokxwa o a b-
 olêlaxo xe a le kowa xaxabô, a wa ba
 boxadi o tla kwa bare, xo tšea re a tšea
 fêla re tla tšea le tšä xo rehlôlla.

Xo byale ka Mosoxana le yêna xe a
 ile boxwenq, fêla yêna wa bolêla,
 Kudu o nyaka xore a noba a bolêla le
 methepa ya xaxwe, eseng xore a bolê-
 le le baxa makxolo wa xaxwe.

Molaô wa xaxwe, o swanetše xo nodu-
 la ka ngusakong, xe xona le byala ba
 xa makxolo wa xaxwe ba tla mothšella

792

K34/82

93

ya xaxwe pitšā a nwa ka ngwakang xe
a o kwa xore o taxilwe o swanetšē xo
no rōbala ka ngwakang.

Kaxobane xe a ka tšwela ka ntle are
ōdula ka nthse, o na le molato o ruxi-
le baxōxadi, o swanetšē xolefa ka pudi.
Ke xore molaō o we o tile kaxobane xe
motho a nwele byala sewe a sebolē
laxo a se tsebe, ka moraxo a ka roxa
baxōxadi.

Byale ka monna yo wa xa Mašumu
Ntholo, o ile a romiwa ke baxa Mohla-
be xonyala xa Moraba, ana le matxa-
Hakō le Lekwapa Sekxoka, byale ba-
la Moraba ba ba xomišā bare re tla
e bitšā.

Ba xa Moraba ba dira byala ke mo-
ka ba bitšā ba xonyama, xore batle
banyale, le bōna e be ba bitšeme.

792

K34/82 94

Ke moka ba fihla ba ba phōpēla, xwa fē-
la, ke moka ba bafa tšā xoja baja, ka
moraxō ba bafa byala, le bōna ba nthā
bya bōna ba nwa.

Byale Ntholo a tšwa ka ngwakong
are baxa Moraba xo phōpēla xōna le a
re phōpēla, fēla ke tsebe xore ba kxo-
nyana re bababedi. Baxa Moraba bare
re botšē yo mongwē, a šita xobabotš
a, ke moka bare ke molato, a lefa ka
lesome la mašeling.

Byale motho wa mohuta o we a nya-
ke xore a rumilwe xonyala, ka xobane
a ka ya a xo sinyetšā boxwē.

Peeletšō xe e sinywa. Ke xore bathoba
ka no kwana byale mafellō ke moka
kwamō ya fēla.

Matlala Mongale o ile a beeletšā mo-
sadixa Maponye Mašumu, byale mo-

792

K34/82

95

o sadi yo ke moxatša Mapanyeng, byale
are xohwa, mafotša Mohlabe are korēm
ēla selēpe sa bomalome, a fihla a
rōbala le baxa Makxolo waxaxwe.

Byale Matlala ke motloxolo waxa Ma-
šumu le yēna Mafota ke motloxolo wa
xa Mašumu. Byale monna yo wa
xa Mongale a nofēla a iša ditō tša
xaxwe a dirēla xore batla mpêlêxēla
mosadi.

Modirō o we o be o dirwa ka kwan-
ō ya xa Mašumu le baxa Mongale, by-
ale Mafotša are xo tšena a bēlēxa
ngwana wa ngwane nyana bare
ke Mamabu, byale a motšēiša ba
xa Makōkōrōpō.

Mongale are xo baxa Mašumu le
teng le tšēiša mosadi waka, byale
bare a wa homola teng xa tōkwa

792

K34/82

96

a xo fele, a wa a homola.
 Ka moraxo a ba lengwana wa ngwa-
 nemana bare ke Pebi (Masexabw) byale
 ba morêla leina la mmaxwe Matlala
 mowe xo šupetsaxo xa botse xore byat
 e monna o tla hwetšana mosadi xa
 malome a xaxwê.

A wa le bōna ba ba ba dira byala
 ba tsibisa ba xa Mongale xore mosadi
 wa lena o xōna, a wa baxa Mong-
 ale ba leboxa, ba nthša pudi bare ke
 thari ya mosadi yowe wa rena.

Ele xore pele baile ba iša pōō, byale
 ka xe molaō o tsibiwa xa botse xore
 pōō e iša ke kxomo tše tharō, ba
 iša tša na tšewe.

Byale potêlō ba fêla ba botêla xore
 Makhatabye yo wa xa Mohlabe o na
 le phušō ka xore a rōbala le mak-

792

K34/82

97

xolo wa xaxwe.

Mokhalabye yo wa xa Mohlabe kaba-
ka la leratō le matxolo waxaxwe a
tia ngwakō wa xaxwe, a motšea a ya
a moaxēla ngwako ka le xoreng la motse
wa xaxwe.

Byale baxa Mašumu ba nohomola
fēla baxa Mongale ba tšwela pele le
xoiša dilō tša bōna, byale tša trena
ka Kxōrō ya xa Mohlabe.

Byale moetsana a bolla a fetša, b-
yale mokhalabye yo wa xa Mohlabe
a thōma xodira bozhuhu, o hladiša
mosadi baxa Mongale, o dira xore a
tšee ke baxa Mokxotho.

Byale a bōna xe baxa Mokxotho ba
fēla ba etla ba mofa dipela, le ma-
thēbō, byale a bolēla le mosadi xore
xo ka one xe moredi waxaxo pi

792

K34/82

98

Ka tšea ke batho ba.

Mosadi kaxe a sena le maano kemo-
ka a dumela, byale a thoma xobole-
la le moredi xore, feto kowa ohlaka
le xona wakwa xe bare kenna sehla-
la ke dutši le mokxonyana, byale ka
baka la bohola byo byaka xe o fihla
Kxorong ya ka Mongale o tla nyatsi-
wa ka maatla ka baka la bohola by-
aka.

Byale mosetsana a bula ditsebe a
kwa sewe xobolaxo mmaxwe, a
thoma xo dumela mowe batswadi
ba bolaxo.

Baxa Mongale yaba xokwa xona ba a kw-
a ka masebatšana, byale ka tšatši le
lenqwē ke moka ba iša kobo ya mo-
sadi wa bona, ba ya ba e amokela
ke moka ba bea.

792

K34/82

99

Ke molaō wa xore ba fo e moxela
ka baka la xore mokxonyana yo moswa
e su a raka yola wa pele. Mohlomong
ba ka fihla ba raka, yaba mokxonya-
na yo moswa ana selō, byale ba šita
ko bōna dikxomo tša xofa mokxonyana
wa kxale.

Mosadi wa xohladiša a ba nyale a lexa
xabō a wa ba thšabiša, xana mowe
re hwetsana seema se sepeko, Mmak
a pela o baka a e tswere.

Monna yo we wa xa Mokxotho, o ile
a thšaba le mosetsana, byale ba hlabē-
la ba xa Mašumu mokxoši wa xore ng-
wana wa lena le nyakelle ka mono, by-
ale bare ko sebaka, a mosadi yo we ba
tla mokxōna ka xobane o be a tšeiwa
re bile vellē dilō tša batho.

A wa sepela o ba botša nywana yo

792

K34/82

100

we re a monyaka a boē xae, ko seng
byale ba tlišē dikxomo re fē baxa Mo-
ngale.

A wa ba fihla ka letsatš; le lengwē, by-
ale ditaba diswere badimu, beng ba ng-
wana baxa Mašumu a ba rate xe ngu-
ana wa bōna a tšea ke majapela.

Byale xana mowe ke mang go we a-
wanetšexo ko ba phōphēla, le xōna baxa
Mašumu a ba nyake ko phōphēla dikxom-
o tša nywana wa bōna ka kxōrong ya
motloxolo wa bōna.

Byale yēna Motloxolo wa bōna, le m-
akxolo waxaxwe ke moka ba thōma
ko phōphēla dikxomo tšaxa mokxotha.
Mowe monyalong wa bōna ba dira
le some la dikxomo le kxomo tšē pe-
di.

Byale Mohlabe le makxolo waxaxwe ba

792

K34/82

(01)

roma sebaka xa mongale xo ba tšibisa
xore ba e kxopolêle.

Ke moka baxa Mongale batloxa baya Kxô-
rong ya Mohlabe, ba botšane baxa Mong-
ale. Byale kaxe mokxonyana yo moswa
a nyetšê, byale yêna o dula ka ngwako-
ng ba moaletšê maxoxô.

Mongale a e sale mokxonyana, o dula
Kxôrong, le dihlatsê tšã xaxwe tšewe
ditsebaxo thoto ya Mongale.

Maina a dihlatsê tšewe tšã xoba diša
thoto ya xa Mongale xa Mašumu ke
Kôdi maditsela, ba boni ba baxobaba
di bôna xe ditšwa, ke Motala le Mafor-
wane Iselane, Kôdi ke mosadi wa
xa Mašumu. Yo a xoba a e ya a mo-
xêla ke Mapholo ke mosadi wa xa Mo-
hlabe.

Byale hlatsê ya xa Mongale ke yôna

792

K34/82

102

e e swanetšexo xo ēma ke moka yahlala
loša dilō tša xa Mongale ka moka tše
we ditlilexo xa Mašumu, ke moka Ma-
pholo a mohlatshe.

Kōdi are xatlile pūō e xapa ke Kxomo
tše tharō, ba dumelana, a boeletša, a-
re mohla moxolong ke pudi ya thari, ba
dumela, xape ke pudi ya sehlahle, ke
xore ya xolefa kōma, ke dikobō tša matō-
pē tše we ditlilexo tša šabiwa ka di-
ponto tše pedi le lesome, ke mokxore
le a tšeba xore ke pudi, byale ke
dikobō tša mosedi tša ponto le kobō
ya bošexo e we e tlilexo matōba ke
lesome le sehlahle, ke moka ke dilō
tše ke ditsebaxo. Mapholo a ka a moxa-
netša oile a dumelana le Kōdi.
Byale dilō tša xa mongale ka moka
ke Kxomo tše nne, le pudi tše tharō

792

K34/82

103

dinaxo le diponto tšē nne le sehlanosa
mašelenq, a wa banthša dilō tšēwe ba
fa Mongale.

Byale Mongale are a wa tšē medibō-
ne, byale ke nyaka bo mammalane ka
xobane Kxomo tšē pedi ebe ele diphōlo
byale tšē pedi ele ditsādi, xopola xore
ke Kxole mola a tšwaxo, ka xobane pōō
eile xa malome a xaxwe le ngwana
a sexōna.

Byale Kxomo e ngwē baile bare ena
le manamane a mararō, byale e ng-
wē bare ke a mabedi, fēla eile ya
bolaya ke xofolotsā, a wa banthša
ba bafa, byale bōna xohladiša xaxwa
loka Mongale otxo a xapa dikxomo
tšē phethaxo monwana ka otee.

Byale xe Mongale a xapa dilō tšaxax-
we, ke moka kowa bašala ba bolaya

792

K34/82

104

pudi ka molamo, mongale le yēna o
bolaya ya xaxwe ka molamo, yo mongwē
o nyaka xobolaya pele, byale dipodi tše
bare ke tšā mangangahlaa.

Ke xore xantši boxwe bo simya ke batsua-
di ba mosetsama, ka xabane batwadi
ba mosoxana lexe ba ka nore ba sa bee-
letšitše ngwana wa motho, ke moka m-
maxwe a loya, a ba kxone xohlanoxa ka
baka laxore ba hlanoxa dikxomo ba ka
seke ba dibona. Ke xore mosoxana ah-
lale xo hlala mosetsama.

Bere mosoxana yo mongwē wa boxdo
kolo, a xo tšebeye xa botše xore a polêš
e ke thailô xoba ke therešo, fêla ba
e bolêla ba holofetše, mowe xo bantšā
xo xore ke therešo, e bolêla ke mokxeko-
lo wa kdale bare ke Maxobêlê Mabaka-
ne yowe a tšerexo ke baxa lewele o

792

K34/82

105

belexile xana mo naxeng e, mphatho waxa
xwe ke Makwa.

O ve lesoxana leitš'e leile boxweng, ana
le makxatlê wa xaxwe, byale makxa-
tle o be e nyaka moetsana, byale ma-
kxatle a toxa bošexo, a ya anya, a
tla le lesepa laxaxwe a fihla a lebea m-
laong a mong wa mosadi ke moka a
rôbala.

Ka moxaxô xa le baka le letelele, byale
ba phaxoxa byale dikxarebe tš'a kua
ngwakô o nkxa, ba thôma xore lea
re bolaya ka mafsinjô, a wa bano-
kwa e nkxa xa tšwela pele, byale
ke moka ba tošana, byale mong mo-
sadi o ile xe are wa toxa a dulaxôd-
imu xa ôna.

Ke moka ba rumaš'a dipône byale
ke ba thôma ba e miša mathêbô

792

K34/89

106

a bōna, ba bōna moaxuna masepa le
kxêsweng laxaxwe, ka moraxo ba bō-
na masepa ka malaong a xaxwe.
Byale dikxarebe tša thōma xoxa,
ka moxwana moetsana a tsoxa a
botsā batswadi ba xaxwe xore nna
monna yo a ke sa monyaka ka xoba-
ne o nya bošexo.

Batswadi ba leka xobotsā ngwana wa
bōna xore o seke wa mohlala, byale
ngwana a napa a xana.

Byale ka moraxo xa matsāti a sema-
kae, moxana a fihla a bolēla le
moetsana, a wa ba kwana, byale
yola a kwa xore moetsana o tšea
ke matxatle.

Byale a ka a matšea, baile ba molo-
ya a hwa, ka bakka laxore oile a
tlotšā ngwana wa bōna ditšila

792

K34/82

107

Mosoxana a boela a tšea monyane
Ke xone kaba e, e xakantšha fêla ka
xobane maina a bôna xa tsibyi.

Lenyalô

Byalô mo sesothong le nyalô xa le xôna
fêla e nove mohlung ngwana wa bôna
a thakxoxa, a wa bahlabapudi, byali
xe a šetšê a tla sepela papaxwê a
nthšha pudi ya xo moiša boxadi, ke
moka xo fedile.

Byale ba motse ba nthšha mabêlê, ba
ba ngwê ba nthšha maxoxô, ke tšôna
dilô tšê we ba felexetšaxo moredi
wa bôna.

Ke tšamao ba sepela le tsela
xôna ke šetšê ke hlalutšitšê le mo
ba tšena boxa. le xone xôna ba ba
habêla pudi ke ya xo palakanya
likešane.

792

K34/82

106

Badimu ba ka nobexa xe ba o kwa dihlako dibolêla xore badimu ba belaêla mowe xona, diswanetšê xobolêla le se we se swanetšê xo xohlabiwa labiwa.

Ke moka batlanya bahlabana mowe madimung, ke moka ba tšela le bitla ka madi, ke moka motho yo we a rilexo ke ditaola o swanetšê xobexa badimu xore ngwana wa lena, so, se mofile baxa mofete, rena ba ka kxakala a re belaele a le na le belaeleang le rōbale xa botse ngwana a phele bya ka ba bangwê.

Byale selō se we se diraxo xore ba yo laola, ke xobōna ngwana a saphela xa botse, Byale ka Maisê Mabakane oile a tšea mosadi

792

K34/82

109

xa Pôpêla, byale mosadi yo, a na
bêlêxêla fase, le kantle ba sa tšw-
ele ele ma fella ntlong.

Byale monna wa xaxwe xe a sepela
le dingaka dingaka dibolêla xore, pa-
paxaxwê wa bêlaêla, ke moka a ya
xa makxolo wa xaxwe xore makxolo a
re tšame re e kwa xore a moleto wa
ngwana wa xaxo keeng Keng.

A wa mmako ngwana a ka a xana
baile ba sepela ka babedi, byale di-
ngaka tša nobolêla ka mokxwa o
didulaxo dibolêla ka ôna.

Monna a fihla xae, a batša baxabo
taba e, byale ke moka a nkhša kxo-
mo a iša xa makxolo wa xaxwe, a wa
ba fihla ba ehlaba, byale kaxele-
bitla la makxolo wa xaxwe le se
kôna kxaufsi, ke moka madi a kxo-

792

K34/82

110

mo ba a falatsetsa sebatla badimung ke moka ba thōma xobolēla ka xobela papaxē.

Byale ngwana wa bōna a phela byale ka basadi ba bangwē.

Ke motho a nyetshe mosadi waxaxwe a feditse; ke xore la mathōmō ke banyala xaxoe lesoxana, xo swanetše xoya batho ba baxolo, byale ke xonyala ba phetšhe xo fedile ke moka ba bula difate baboēla xaxabō.

Byale a ba sana taba xo swanetše xoya lesoxana byale ka mokwa o we ke hlalutšexo ka lenyalō la Nthongwane Pōpēla ke a nyala xa Mohofe.

Byale mosokana yena o swanetše xo kxopēla sexō sa metsi xa bo makxolo wa xaxwe, ke nke xona

792

K34/82

|||

le se ba sebelaelaxo ba swanets'e
 xo motša xore xo nyakêxa selô sa xore
 ke moka a nyakêlê a ba fe.

Byale xe a nyetš'e a feditš'e a wa
 ba swanets'e xo mofa mosadi wa
 xaxwe, ke xore ke yêna mosokana ka
 noši a kxopetš'exo selô sa metsi.

Byale xona le bakho ba bangwê ba we
 ba no a pišaxo mosadi a sena selô
 byale motho wa mohuta o we ke m-
 otho yo a lataxo, ba xa makholo waxa-
 xwe ba monna.

Motho wa tšea mosadi ka ntle le
 dikxomo ka baka laxore, bare ba tše-
 êlane ke xo kwana, byale otlatla
 ene ka dikxomo tša ngwana wa
 xaxwe wa pele ke moka a fetša
 lenyalô la mmaxwe.

Byale ka monna yo Maswikeng

792

K34/82

112

Mongale o ile a kwana le moset-
sana wa xa Raxanya, byale yaba mo-
nna yo ke thšwana (modidi) o hloka
lekxoko, byale kabaka laxore batswadi
ba kwana naē, a wa baile ba mo-
ruwa.

Monna o ile a dula le mosadi waxa-
xwe xa bo makxolo wa xaxwe, xo fihlê-
la a eba le bana ba babedi, ~~†~~ byale
Mohlantj ngwana yo waxaxwe a ny-
adiwa o swanetše xo tšea ditxomo
tša moledi wa xaxwe ke moka a nyale
mmaxwē ka tšōna.

Byale ka moxō xa ngwana wa bo-
bedi, mosadi wa Maswikeng, a thō-
ma xo se kwane le batswadi baxax-
we. Xe ba nwele mabyala ke moka
o thōma xo ba roxaka.

Byale monna yēna a no homola, by-

792

K34/82

113

ale batswadi ba mosetsana, le bōna
 ba fēla bare, a wa ke motho a tenn-
 we o no tloxa a ya boxadi, byale ke
 moka mosetsana a napa a tšea di
 tswana tšea xaxwe a wēla tšela m-
 onna a mošala ka moraxō. Ke moka
 xofedile o bikile mosadi wa xaxwe, ka
 moswana ba motse bare ke a tsoxa
 ba bōna mosadi wa Maswikeng.
 A wa baile ba mokxanēla x wa sepe
 le taba.

Byale ka xe ele mosadi, a wa ana
 taba, a sepele le diketšana, byale
 ke a fihlile motse wa boxadi, o sw-
 anetšē xo a pea le matswalē wa
 xaxwe pitšā ka etee.

Mowe ke molaō, ke xore ngwetš^v
 yo mongwē le yo mongwē xē a fi-
 hlile boxadi o swanetš^vē xo a pea

792

K34/82

114

pitšā ka e tee le matswalē wa xaxwē
 xo fihlēla a eba lengwana xoba xo fihlē-
 la a tšilo nthšā ke ngwetšī e ngwē
 xe e le ngwetšī ya xoloka.

Xe ngwetšī ekare e apea le matswa-
 lē wa xaxwē, byale aseke a kwana
 naē, ke xore ba swametšē xo mohlal-
 leēla tšā xaxwe dipitšā.

Ngwetšī xe e sa kwane le Matswalē
 wa xaxwe xobaka ke melaō ya bat-
 swadi ba ngwetšī, xoba baxwēra ba
 xaxwe. Bere xe ba le naē ba matšā
 xore mosadi yo mongwē a a peēlw-
 e, le xe matswalē wa xaxwe e sena
 monna.

Xo mohlalēla pitšā ke xore mmaxō
 mosoxana, byale kaxe ele mosadi, o
 tla phakisā a le moxa xore a wa, me-
 kxwa ya ngwetšī e fapana le ya

792

K34/82

115

mathōma, byale ka xoriale o nyaka xore
a hlatlēlwē ya xaxwē pitša.

Byale mmatswalē o swanetsē xo tsibi-
ša morwa wa xaxwe, xore a wa mosadi
wa xaxo, ke swanetsē xo mohlatlēla pi-
tša, morwa wa xaxwe ke ele monna a
no dumēla, a seke a nyaka xo tseba
xore molato keng, Kabaka la xore a ka
baka ditshelē.

Byale ke moka mmatswalē o swane-
tsē xo tsibisha batswadi ba mosebana
xore ngwana wa lena ke nyaka xo
mohlatlēla pitša ya xaxwe, byale
le bōna ba ka seke ba bolēla selō, fē-
la ba tla nobuisa mōya wa ma-
ka wa xore molato keng, byale mow-
e le yēna a ka seke a ba batsa se-
lō, o tla nore a wa molato a o xōna
bōna ka noši ba tseba.

792

K34/82

116

Byale ke moka ka morwana ke a fa-
kile tša xoja, ke moka mokxêkolo o sw-
anetše xo tšea pitša ya buušwa le ya
morôxô, a fe ngwetši, a motše xore le-
hono ke xohlatleela ya xaxo pitša.

Byale ngwetši le yêna o tla tloxa a
ya xa ba^o tswadi xo babotša xore mats-
walê o hlatleetshe pitša, byale ke moka
batswadi ba tla tšea pitša ya metsi
ba mofa, le serafêlê samapoto. Ke
moka xo fedile o swanetše xohlatleya
tša xaxwe, fêla le xaxole byale, telô
ya matswalê wa xaxwe a ya swa-
nêla xore e ribêxwe, o swanetše xo
nofêla a motsolêla.

Matho wa letsôxô la betši ke mosa-
di yo Maxampane Pôpêla, yo we a
naxo le barwa ba b^abedi maina a
bôna ke Mapae, le kiba. Byale M-

792

K34/82

117

apae a tšea mosadi xa malome wa xaxwe, Matxobêlê ngwana Mokxahla. A fihla a pea pitsa lapeng la matswalê waxaxwe, a ba a ba le bana ba bahlanô, byale Kiba a beka mosadi, Nkhutšwane ngwana Mahlô.

Nkhutšwane a nthša Matxobêlê a pea tša xaxwe dipitsa, ke moka Nkhutšwane ašala a pea ka lapeng la matswalê waxaxwe, le yêna o bile o na le bana ba bararô, enpa o sa no apêa.

Boxoloxolo xe moetsana a bekuse awa mokete (monyana) o be o sexôna, e be papaxô ngwana a nonthša pudi ya xo thakxôša ngwana waxaxwe. Byale xe a fihlile boxadi ke moka bahlabâ pudi ke ya xo palakanya diketšane.

792

K34/82

118

Diketsane mohlanteng diketsane ditloxa-
ngwetši e swanetše xo thšaba le bōtō,
o thšabêla xa moloko wa xabō. Byale
mosoxana o šetše a le noši kangwa-
kong, le diphateng tša mosetsana e
su a tsene.

Byale mowe ngwetši e thšabetshego nt-
hse, ba swanetše xo dira mapoto a ph-
ufutša, a we ngwetši e swanetšexo
xo twala ka setepa ke moka a ê na
boxadi.

Mosoxana mowe le yēna o swanetše
xo bōna le baka la xore a tšamê a
laolêla xore mosadi šo, byale ke a di-
phateng tšaxaxwe dia ntokêla. Xe di-
taola didumêla a wa xolutile o
swanetše xo tsena diphateng tša
mosetsana.

Xe ditaola dixana ba swanetše xo-

102

K34/82

119

re ba bitš'e ngatka e tle e bahlakanth-
se.

Xohlakanthš'a moetsana le lesoxana
ke xore moetsana o swanetš'e xohlapo-
loxa mohlapoloxô, ba ngatka mabu awe
a xohlapoloxê ka xa ôna, byale mosoxa-
na le yêna o swanetš'e xo dira byale
ke moka bahlakentš'e. Byale ke moka
bašile bahlantš'itš'e le dihlare tšedi-
ngwê, ke moka bahlabêlê mosoxana
diêta noko, ba matlê mêlê se xôkxô
a fêlê a pea a tš'ela tš'idi ela
a enwa.

Dilô tš'ewe ba swanetš'e xo didira
xe moetsana a buile, mola e xoth-
šabêla le bôtê, ka moswana wa xô-
na.

Xo rōbala xōna o tla no rōbala na-
ê ka ngwakong, ka o tse, byale e

792

K34/82

121

rô ke moka a thôma xo setla, xe a
 thoxile bošexo ka matla, a ka noba a
 fetšä xo setla, a ya a rôbala sebe
 šang samollô a dutšä; kamaxô.

Byale ke moka xe boesa o thôma xo
 faxa tsä xoja ba gja, xaxona taba.
 Letšatšä le a dikêla, ba yo rôbala, a
 dira byale ka bošexo bya mabana, bya-
 le mowe mošetšana o tlabä e mohla-
 lošetšä xore o swanetšä xonthšä selô
 o kxone o rôbala lena.

Byale mošoxana o swanetšä xont-
 hšä pudi a kxone a bena diphat-
 eng tsä mošetšana. Ba matšatšä a
 bolêhono ke nku.

Byale xe a nthšitšä e wa o swanetšä
 e xo mofa, fêla o swanetšä xotiša
 dikxwêle tsä xaxwe xe nke o ile e
 thšekxa xe sale karebê, xore mošoxa-

792

K34/82

122

na a hlabe kowa le kowa, le xe a kahla-
 ba xōna e swanebē xore ya seke ya
 tsena. Modirō o we ke wa bošexo ka
 moka, byale bošexo byo bolatêlaxo byowe
 o tla šepiša dikxwêle tša xaxwe, xore
 xe a tšenthša a kwe elexore o tšenthši
 tše ka maatla, a wa ke moka modirō
 o fedile, molato a o yō.

Byale xona le baxothšēkxa kudu xe esale
 ba setsana, byale ba we, ke xore le xe
 ba ka noleka ka maatla xo e pata dikx-
 wêle xa xo mothušī selō, ka xobane
 ya lebanya ke moka ya sabêla, byale
 yo we a sekxarebē ke mosadi.

Ka moswana o tšoxa a botšā batsw-
 adi xore motho yone yo na a sem-
 othepa ke mosadi. Byale baswane-
 tše xo tsibiša batswadi ba bo mošetša-
 na ka mokxwa o, ba tšea pudi ke

792

K34/82

123

10ka ba tšea se šuhla ba hlômêlale
nakenq la pudi byale ba roma motho
xore a iše pudi.

Morumiwa o swanetsê xo iša pudi
fêla xe are o fihla ka mafôrô bamí
na, ba swanetsê xo kitima ba bolaê
pudi ka molamô ba pyatle sešuhla
ke moka morumiwa wa roma, Mantl
e le polêlô.

Byale batswadi ba bo mosebana ba sw
anetsê xo dira byala bya xorapêla xa
moxonyana bohôla byo we bodirilexo
ke mmedi wa bôna, ka xoriale ke xore
kemoka molato o ledile.

Baxobikiwa moxare le nyalô la bôna
Batho bana ke majakane, byale ba
nophôphêla ka molamô wa se sotho,
byale xe moxana a kxopetšê sexô
sa metši ba modumeletšê, byale o

792

K34/82

124

swanetsê xo tsibisa mokolo wa kêrêkê
byale mokolo wa kêrêkê o swanetsê xo
tsibisa badikone, ke moka ba thôma
xo tshentsha le ngolô laxaxwe ka kere-
keng.

Byale ba fêla ba lebala pele xaph-
uthêxô bare yo we a tsebako mola-
to wa mosoxana le mosetsana a bo-
êlê. Ke xore xe xona le molato, byale
yo mongwê a ile a dira phôso a
wa ba swanetsê xo thiba lenyalô
la manyana le mosoxana.

Byale batswadi ba mosetsana bô-
na ba lokolotsê ngwana wa bôna
xore a bikiwe, ke moka bôna ba ti-
bêla. Byale yo we a lukilexoba
bala lengalô laxaxwe disontaxa t-
setharô, byale ba tloxê buê makh-
weng xo ba botša xore re a tšen

792

K34/82

125

na.

Ke batho bawe re bônaxo ba dira monyanya. Byale mmako ngwana o swanets'e xo tsibisa ba xabô, xore ka tsatsi la xore ke monyana.

Modirô wa ditxarebe ke xo setla maupi le xo ya xo rôba ditxone. Ba setla maupi a mantši kudu. Basadi ba dira mabyala le ba we ba tsibisitswexo ba dira mapotwana potwana, ke moka xore ka tsatsi la monyana ba thšele di thepaneng ba e nats'o.

Letsatsi la monyana ka tsatsi lewe o tla bôna ba xho eka ke dirurubele ba a pere dikobô tša makxowa ka mokxwa o ba ka kxonaxo, ditsela di petaxane ba lebile mowe monyadi a naxo xôna.

Beng ba monyana ba bangwê ba rwe.

792

K34/82

126

le mabêlê ka dirotwana, ba bangu
ê ba rwele mapotwana, xe ba fihla
beng ba motse ba a moxêla ditswa-
na ba dibe a ka ngwamong.

Mowe monyaneng o we bahlabakho-
mo, ke moka ba nthša lehlakori la ya
mošate xo tsibiša xore rena le monya-
nya wa lenyalô. Ke xore ba dirêla
xore xe motho aile a leba ba khone xo
bexa morena.

Byale bathobawe barexo ke baheteng
o tla hwetsana ba a pere ditswaro
tša bôna tša sesotho, ba bea kantšhe
meriri ya bôna ka mokxwa o baka
khonaxo.

Byo dula tafoleng (lexoxong) ka le
baka lewe hanyadi ba tšwa kang-
wamong, yo we elexo ngwetši o tla
bôna a pere lesira a tšwarane le

792

K34/82

127

Ha monna wa axwe. Mosadi o ba ka lehlakoring la monna wa axwe la sadi, monna ka lehlakoring la mosadi la senna. Ke moka ba fihla ba dula xodimu xa dipona.

Moruti o dira thapêlô, ka moraxo ke moka o bula boka wa bala, ke moka xe a feditšê xobala byale o thōma xolaya banyadi, byale xe a feditšê motswadi wa ngwana o swanetšê xo êma le yêna a laê, ka moraxo ramoxolo xoba ranqwane ka moraxo malome a ngwana le kxaidi. Ke moka byale yo mongwê le yo mongwê yo we a layaxo a ka nolaya. Byale ka moraxo moruti o tswalla modirô wa xolaya.

Dimphô byale motho yo mongwê o swanetšê xo êma ke mokxowen-

792

K34/82

128

di wa ēma, mongodi o dula xōdi mu xa sepona. Ke moka o bitša ba twadi ba moetsana xore banthšē dimpō tšē xo felexetša ngwana wa bōna.

Byale o thōma ka xobitša papaxwe moetsana, ke moka a fihla a nthša kxomo, ka moraxō ngwana yēna a swanetšē xo nthša pudi ka xobane monna o nthšitšē kxomo, ka moraxō ke ramoxolo wa moetsana, ka moraxō rangwane byale ka moraxō raxadi ya ngwetšē, ka moraxo malome wa ngwetšē byale batho bana ba ka xōdimu baba ngwē ba ka nthša kxomo xoba pudi xoba pudi tšē pedi.

Ke moka xo tsena ba bomoloko wa moetsana bōna ba ka nthša ka mokxwa o ba ka kxonaxo, byale xe ba

792

K34/82

129

feletšē a wa xo ka tsena batho fēla le bōna ba nthšā ka mokxwa o ba ka kxōnaxo. Byale xe modirō o fedile ke moka moruti o tswalla modirō banyadi ba boēla ka ngwakang. Moapei wa banyadi ke moka o ba fa tšā xoja.

Baapei ba dijō xe ba eme ba nthšā dimphō, bōna kowa ba apea dijō le dinamā. Byale xe banyadi ba tsene ka ngwakang, ke moka batho (maxoto) ba tšhōma xoja dijō.

Ba bitšana ka dikxōrō, ke moka nthšā dinamā le mauxwa ba ba afa, ke moka yo mongwē wa bōna a tšhōma xo ba ngathēla xore yo mongwē le yo mongwē a hwetsāne bonyanane, ke moka ba dira byale byale xo fihlēla dikxōrō difelēla.

792

K34/82

130

Ba khalabye ba kokona hlôxô.

Batho ba ba apeaxo ke baleloko la mo-
setsana, ka xobane batho ba šele ba
ka fetsä nama ka xoutswa, byale ba-
tho ba seke ba ênêla.

Byale xe ba feditšë ba thôma xonwa
mabyala, le ôna ba a ka kolêla ka
akala, byale ôna ba bitsä ka mep-
hatho, basadi le banna ba nwa fel
ô xotee.

Mokete o ke mokete wa xae xa bo-
mosetsana, byale dimpô tšewe ke
tša ngwana wa bônâ, ke mokalet-
šatši le a dikêla le šaba le apalak-
ana, bana ba sekôlô ba šala ba
bina dikošä tša bônä tša sekôlô.
Ka lena le tšatši lewe xa bolesoxana
bahlabä kxomo.

Xa bolesoxana byale ke moka xe bo-

792

K34/82

131

sele, ka moraxô xa dijô, ba nthša ma
xoxo a bôna, ba ala lapeng, ke moka
banyadi ba dula xôdimu xa ôna, byale
batswadi ba laya betšê, byale papaxwe
o nthša pudi ya xo mothatxôša, kxa-
itsedi ya bo moetsana ke moka oti-
ba mafôrô xore ke kxaitšedi ya xaxwe
xe e feta a motswarê, byale mosoxa-
na a nthšê pudi bakxone ba feta.

Mokete xa bo moetsana o fedile byale
o šetšê xa bolesoxana. Byale xe ba
sepela matseleng ba fo sepela a
ba diri sebôka boke, fêla xe ba
ka hwetšana noka ya metsi ba
swanetšê xore ba ba pepule.

Xe ba tsena matseng ba fôtsena,
ke moka ba tsena ka ngwatlong, xô-
na le bôna ba kwatama. Ka lona
letšatšê le we ba tsenaxo ka lona

792

K34/82

132

ka bo les ma, baja ka lona monya-
nya. le x a ba nodira ka ôna mok-
xwa o la ba diraxo ka ôna ka bo mo-
setsana.

Dimphô xo thôma batswadi ba mos-
oxana ke moka ba latelana ka ôna
moxwa o la ke hlalusitšexo ka mo ma-
flakaleng a ka xôdimu. ka moraxô
baja dijô ke moka mokete o fedile
batho ba palakana.

Mohlang diketšana ditloxaxo ba sw-
anetšexohlaba pudi, ke moka basadi
batlê xo vêla ngwetšhi leina.

Byale bôna a ba thôme balaola, m-
okho o fô nthša nku, ke moka e
tsena diphateng tša mosadi.

Boethswarô bya ngwetšhi xe aleboxa-
di. Boethswarô byôna bo noswane
ka xobane xe monna wa xaxwe xe a

792

K34/82

133

mits'a o swanetše xore are, ke a raba
 xoba ke a dikwa xobyale ka xae a bits'a ke
 Matswalê waxwê, matswalê wa monna
 ra moxolo, rangwane ka moka ba bomolo-
 ko wa monna.

Byale xe e sale ngwetš'i, o swanetše
 xobahlompha ka mokxwa wa molaô.
 Xe a eya dikxoneng o swanetše xo se-
 pela le moxadibô waxaxwe, moxongwê
 le moxongwê mowe a yaxo.

Byale o Hilore kowa a tlwaêlana le
 batho bo motse ke moka athôma xo
 sepela le mosadi yo mongwê, yêna
 mosadi yo we ke yêna yo a tlilo xo
 mots'a metxwa le melaô ya motse
 xore a ime ke moka ke mosadi le xe
 a saka a ima a ba a tlwaêlana
 nabô.

endi